

Çeviride Kayıplar Sorunu: Necîb Mahfûz'un *Yevme Kutile'z-Za'îm* Adlı Eserinin Arapça ve İngilizceden Türkçeye Çevirisi ile Arapça Kaynak Metninin Karşılaştırmalı Bir İncelemesi

**The Problem of Losses in Translation: A Comparative Analysis of The
Arabic Source Text of *Yevme Kutile'z-Za'îm* by Naguib Mahfouz with its
Translation to Turkish from English and from Arabic**

Araştırma / Research

Musa YILDIZ*, Gülfem KURT**

*Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı ymusa@gazi.edu.tr
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5274-9481>

**Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı gulfemkurt@gazi.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5403-1847>

ÖZET

Genel anlamıyla, bir dilden başka bir dile aktarım işlemi olarak nitelendirilebilecek çeviri, içerdiği birçok anlam ve yüklendiği fonksiyonellikle çok yönlü bir süreçtir. Edebi çeviri, genel tanımdan farklı olarak yaratıcı ve sanatsal tüm kullanımları da içerdiği için tanımlaması daha zor olsa da kaynak metnin anlamını ve mesajını çeviri metinde aksettirmesi gereken bir konumu olan ve kaynak dildeki yazını, metnin anlamsal, sözdizimsel ve biçimsel özelliklerini belirli bir düzlemde korunarak erek yazına aktarma işlemi olan bir süreç şeklinde tanımlanabilir. Edebi çeviri sürecinde, dillerin farklı dilsel özellikleri, yanlış anlamalar, anlam karşılığı bulamama veya çevirmen tercihleri gibi durumlardan kaynaklı bazı kayıplar oluşabilmektedir. Bu kayıpların çokluğu halinde bilgi kaybı ve kaynak metnin mesajını erek metinde verememe gibi problemler oluşabilmektedir. Son yıllarda çeviri ile ilgili yapılan incelemelerin neredeyse hepsinde var olan eşdeğerlik kavramı bu çalışmada da karşımıza çıkmaktadır. Kaynak metnin kendi okuru üzerindeki etkiyi, çeviri okuru üzerinde de gerçekleştirmeyi hedefleyen eşdeğerlik ilkesi çeviri sürecinde her zaman uygulanamaz. Bunun nedeni de erek dilin kaynak dildeki dil yapılarından farklı olması olabilir. Diller arasında var olan birtakım farklılıklar başlı

başına çeviri kaybına yol açan etmenlerden olmakla birlikte, ara dilden yapılan çeviriler etmeni de söz konusudur. Eğer bir metin, kaynak bir dilden bir ara dile çevrilip daha sonra bu ara dil kaynak dil varsayılabildiği başka bir dile çevriliyorsa bu süreçte çeviri kaybı olması kaçınılmazdır. Bu gibi durumlarda çevirmene, çevirinin az kayıpla başarılması hususunda büyük bir görev düşmektedir. Çünkü günümüz dünyasında çeviri kaçınılmaz bir olgudur ve uluslararası kültür ve bilgi aktarımında çok önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada da Nobel ödüllü Mısırlı yazar Necîb Mahfûz'un *Yevme Kutile'z-Za'îm* adlı eserinin kaynak dil Arapçadan ve ara dil İngilizceden erek dil Türkçeye çevirileri incelenerek, çeviri sürecindeki sözdizimsel, anlamsal, kültürel birtakım çeviri kayıpları ortaya konulmuştur. Bu inceleme yapılırken Mona Baker'in eşdeğerlik tasnifinden kelime ve kelime üstü düzeyde eşdeğerlik temel alınarak karşılaştırmalı analiz yöntemiyle çeviriler değerlendirilmiştir.

Mots clés: Çeviri, Necîb Mahfûz, *Yevme Kutile'z-Za'îm*

ABSTRACT

Translation, which can be defined as a process of transfer from one language to another in general sense, is a versatile process with its related meanings and functions. Although literature translation is more difficult to define as it includes all the creative and artistic uses unlike the general definition, it can be described as a process that should reflect the meaning and the message of the source text, and a process of a transfer to the target literature text by maintaining the source text with its semantic, syntactic and stylistic features. During the literature translation process, there may occur some losses due to some situations such as different linguistic features of the languages, misunderstandings, ambiguity of meaning or preferences of interpreters. In the case of the dominance of these losses, some problems such as the loss of information and the inability to provide the message of the source text in the target text can arise. In recent years, the concept of equivalence, which is involved in almost all of the studies related to translation, is also addressed in this study. The equivalence principle, aiming at creating the same effect on the translation reader as on the reader of the source text, is not always applicable in the translation process. The reason for this may be the difference of language structures in the target language from those in the source language. While some differences between languages lead to the loss of translation in itself, there are also intermediate language effects on the translation. If a text is translated from a source language into an intermediate language and then this intermediate language is assumed as the source language and translated to another language, the loss of translation is inevitable in this process. In such cases, there is a great deal of responsibility of the translators for translating the text with little loss. In today's world, translation is an inevitable phenomenon and it has a very important place for transferring international culture and knowledge. The current study examines a translation of Nobel Prize-winning Egyptian writer Naguib Mahfouz's *Yevme Kutile'z-Za'îm* into the target language Turkish from the source language Arabic and the intermediate language English, and investigates the syntactic, semantic and cultural translation. For the analysis, the translations were evaluated through comparative analysis method based on equivalence at word level and equivalence above word level from Mona Baker's equivalence classification.

Anahtar sözcükler: Translation, Naguib Mahfouz, *Yevme Kutile'z-Za'îm*

Giriş

Geçmişten bugüne dek çevirinin diller ve kültürlerarası bir köprü vazifesi gördüğü yadsınamaz bir gerçektir. En genel anlamda çeviri, kaynak dilden erek dile yapılan metinsel ve dilsel bir işlemdir. Çevirinin, daha önce haberdar olmadığımız bir durum, kültür, konu ve benzeri birçok şeyi bize tanıtan, tanıdığımız şeylerin ise farklı boyutlarını bize aktaran bir işlevi vardır. Özellikle edebi çeviriler, bir toplumun kültürünü tanımamızda oldukça önemli rol oynar. Başka bir toplumda yaşamış olan insanların düşünce ve duygularını anlamamıza, bu sayede kendi dünyamızı genişletmemize yardımcı olur. Kültürler birbirinden etkilenir ve bu iletişim sayesinde toplumsal hayatta değişimler ve gelişimler gözlenir. Dünyanın farklı ülkelerinde eser veren yazarlar açısından da çeviri, daha fazla okura ulaşmalarını sağlaması dolayısıyla ayrı bir önem taşımaktadır. Ünlü Amerikalı çevirmen Edith Grossman'ın belirttiği üzere okur sayılarının gözle görülür bir biçimde artacağını bilen yazarlar, birçok farklı nedenle yazı yazarlar, bunlar arasında bir neden öne çıkar ki o da, olabilecek en çok sayıda insanla iletişim kurup onları etkilemektir (2017, s. 21). Bu çerçevede düşünülecek olursa günümüz dünyasında çeviri faaliyetleri pek çok nedenden ötürü gerekli görülmekte ve önemli işlevler üstlenmektedir. Elbette ki bu çeviriler yapılırken çevirmene oldukça fazla görev düşmekte ve sorumluluklar yüklenmektedir. Bir çevirmen kaynak metne sadık ama aynı zamanda özgün olması gereken bir fikir işçisidir. Kaynak bir metnin başka bir dilde yer bulması bir üretim işidir ve sonucunda ortaya çıkan ürün bir yönüyle çevirmenin metnidir. Başarılı bir çeviri yazını okuduğumuzda yazarı mı yoksa çevirmeni mi okuyor olduğumuzu karıştırma olasılığımız dahi vardır. Çeviri, metin içeriğinin çevirmende bilişsel olarak mevcut olduğu bir düşünme sürecidir. Kültürlerin bir ifadesi olarak dillerin farklılıkları ve tek tek boyutların çevrilmesi sırasında ölçüp biçme gereksinimi nedeniyle çevirinin bir yerinde bir şey daima kaybolur; bu unsur çevirinin farklı bir yerinde dönüşmüş bir şekilde yeniden ortaya çıkabilir (Stolze'dan akt. Durukan, 2013, s. 296). Çevirmen ne kadar dikkatli ve bilgili olursa olsun dil yapılarının farklılıkları, kültürel farklar, çevirmenin yanlış anlamış olma ihtimali veya tercihleri gibi durumlardan ötürü, çeviride birtakım kayıplar söz konusu olabilmektedir. Çevirmenlerin çoğu, kaynak metin ve amaç metin arasında biçim, anlam ve deyiş-anlatım eşdeğerliliğini tutturmaya çalışırlar. Ama çeviride bu estetik değerlerin hepsini bir arada gerçekleştirmek olanaksızdır, ya anlamdan ya da anlatımdan ödün vermek gerekir, "çünkü özgün metin ile özdeşlik ve ayrılık sorunu tam olarak çözümlenemez" (Popoviç'ten akt. Demirezen, s. 120). Çeviri sürecinde çevirmen, kaynak ve erek metinler arasında tam bir eşdeğerlik sağlama gayreti içindedir. Bunun en önemli sebebi ise çevirmenler ne kadar çabalarsa çabalasın kaynak metin ile erek metin arasında meydana gelmesi kaçınılmaz olan çeviri kayıplarına karşı mücadele etmektir (Demirekin, 2014, s.41). Bu nedenle çevirmenler bazı çeviri sorunlarını çözmek için birtakım stratejiler izleme yoluna gidebilir. Örneğin, erek dil ve erek kültürdeki unsurun kaynak kültürdeki unsurlara tercih edilmesi anlamına gelen "kültürel ikame"de amaç kaynak metnin yabancı özelliklerini azaltıp erek dil okuruna bildik bir kullanım ile o meramın aktarılmasını sağlamaktır. Bu amaçla, çeviride kültürel ikame, "yabancılaştırma", "yerleştirme" ve "öykünme" stratejileri ile gerçekleştirilebilir (Demirekin, 2014, s.41). Kaynak

dildeki okura etkileyici gelen kelimeler ve cümlelerle kurgulanan bir anlatım, erek dilde karşılığını bulamayabilir (Baker, 1992). Anlama olgusu tek başına yeterli değildir. Anlatımın da seslenen kişilere uygun düşmesi gerekir (Vardar, 2001, s.165). Öte yandan ara dilden yapılan bir çeviri söz konusu olduğunda, erek metinde kayıpların olması yüksek ihtimal dâhilindedir. Bu çalışmada amacımız, karşılaştırmalı çeviribilim çalışmalarına bir örnek oluşturmak üzere, Mısırlı yazar Necîb Mahfûz'un (1911-2006), "Başkanın Öldürüldüğü Gün" adıyla Türkçeye çevrilen "Yevme Kutile'z-Za'îm" adlı eserinin kaynak dil Arapçadan erek dil Türkçeye çevirilerini inceleyerek, çeviri sürecindeki sözdizimsel, anlamsal, kültürel birtakım çeviri kayıplarını ortaya çıkarmaktır. Çeviri karşılaştırmasında kaynak metnin, çevirileriyle birlikte ele alınması mühimdir. Böyle bir çalışma metnin türü, işlevi, biçimi ve okur kitlesinin niteliği, gerek kaynak metin gerek erek metin açısından ele alınarak yapılır (Gündüzalp, 2008, s. 49). Bu çalışmada da söz konusu eserin Arapça kaynak metni ile Türkçe çevirileri eş zamanlı okunarak, metinler karşılaştırmalı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Bu inceleme Mona Baker'in (1992) beş düzeyde ele aldığı eşdeğerlik tasniflerinden, kelime ve kelime üstü eşdeğerlik sınıflandırmaları temel alınarak sınırlandırılmıştır. Eserin Arapça aslından¹ yapılan çevirisi, 1992 yılında Ağaç Yayıncılık basımıyla Lütfullah Göktaş tarafından yapılmıştır. İngilizce aracılığıyla ise dilimize 2010 yılında İlnur Özdemir tarafından kazandırılmış, eser Kırmızı Kedi Yayınevi tarafından basılmıştır.

1. Necîb Mahfûz'un Hayatı ve Edebi Üslubu

Çağdaş Arap Edebiyatının öncü roman yazarı Necîb Mahfûz, 11 Aralık 1911'de Kahire'de dünyaya gelmiş, ilk ve orta öğrenimini burada tamamlayarak, 1934 yılında Kahire Üniversitesi, Felsefe Bölümünü bitirdikten sonra edebiyata yönelmiştir. Emekli olduğu 1971 yılına kadar birçok kamu görevinde bulunmuş bu tarihten itibaren de Mısır'ın önemli gazetelerinden El-Ehram gazetesinde köşe yazarlığı yaparak bir yandan kısa hikâye ve roman yazmaya da devam etmiştir (Yıldız, 1998, s. 22-23). 13 Ekim 1988'de Nobel Edebiyat ödülüne layık görülmüş, bu ödülü alan ilk Arap yazar olarak Arap edebiyatının dünyaya açılmasında önemli bir rol oynamıştır. Necîb Mahfuz, Arap edebiyatı için kilit bir isimdir. Romanlarında Mısır, Mısır halkını ve sorunlarını işlerken alegori, semboller ve metaforları ustaca kullanır. Edebiyat eleştirmenleri onun edebi hayatını, tarihi dönem, gerçekçi dönem ve sembolik dönem olarak üç dönemde ele alır. Mahfûz, 1930'ların sonunda tarihi romanlar yazarak yazarlığına başlar, 1944 yılından itibaren Toplumcu- Gerçekçi roman türüne kayar ve 1952 devriminden birkaç ay önce yazmayı tamamladığı üçlemesi sonrasında uzun bir sessizlik dönemi geçirir (Er, 1996). Rahmi Er'e (1996) göre onun bu suskunluğu, devrimden sonra sanat ve edebiyatın işlevini devrime hizmet olarak algılayan Marksist eleştiriden yana tavır takınmasından ötürüdür. Çünkü yazar, 1952 devriminden önce kendisini yazmaya sevk eden sosyal eleştiri faktörünün, devrim gerçekleştirildikten sonra etkisini yitirdiğini düşünmektedir (s.7). 23 Temmuz 1952

1 Bu çalışma 29-31 Mart 2018 tarihinde Ankara'da İKSAD tarafından düzenlenen VI. Uluslararası Çin'den Adriyatik'e Sosyal Bilimler Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

devriminden sonra, bir süre edebiyattan uzak kalan Necîb Mahfûz, 1959'da el-Ehrâm gazetesinde tefrikasına başladığı Evlâdu Hâretinâ adlı sembolik romanıyla yeniden ortaya çıkar. Bu roman başlangıçtan çağımıza kadar insanlık tarihini konu edinir. Yoğun semboller içerdiğinden, eser yayımlandığı dönemde tartışmalara konu olmuş ve hâlâ da olmaya devam etmektedir. Hakkında bu güne kadar hiç bir mahkeme kararı olmadığı hâlde, Mısır devleti sınırları içerisinde kitap olarak basılamamıştır (Yıldız, 2009, s.19). Necîb Mahfûz, devrim sonrasında sosyal eleştiri üzerine kurulu romanlara ihtiyaç olmadığını söylemekle bir bakıma devrimden olumlu beklentiler içinde olduğunu göstermiş ancak aradan geçen dokuz yıldan sonra hayal kırıklığına uğradığını ima eder tarzda romanlar yazmaya başlamıştır. 1960'lı yıllarda yayımladığı sembolik romanları, 1952 devrimi merkezlidir (Er, 1996, s.10). Çağdaş Mısır romanının gerçek anlamda kurucusu olarak anabileceğimiz Necîb Mahfûz, roman, hikâye, tiyatro gibi pek çok edebi türde yazılar yazmış, layık görüldüğü Nobel Edebiyat ödülüyle evrenselleşmiştir. 30 Ağustos 2006'da, 95 yaşında vefat eden Mahfuz, otuz dört roman, on dokuz kısa öykü koleksiyonu, iki diyalog türü kitap, bir çeviri kitap olmak üzere toplam elli altı eser ve yüzlerce makale kaleme almıştır (Yıldız, 2009, s. 2).

2. Yevme Kutile'z-Za'îm (Başkanın Öldürüldüğü Gün) Eseri Üzerine

2.1. Tarihi Arka Plan

Enver Sedat, Mısır Kralı Faruk'a karşı 23 Temmuz 1952'de yapılan darbeye katılarak siyaset alanında kendini tanıtmış, 5 Kasım 1970'te başkan Cemal Abdunhasir'in ölümü üzerine onun yerine Cumhurbaşkanı olmuştur. Başkanın Öldürüldüğü Gün eserinde bu dönemde yaşanan bir aşk hikâyesi üzerinden darbe sonrası Mısır'ın toplumsal, siyasal, ekonomik ve psikolojik durumu başarılı bir şekilde anlatılmıştır. Mısır'ın özlemle anılan lideri Cemal Abdunhasir ile günün lideri Enver Sedat'ın yer yer kıyaslandığını da görmek mümkündür. 1980'li yılların Kahire'sinde yaşayan bir ailenin hayatıyla birlikte akan kurgu içinde Necîb Mahfûz, tipik Mısır insanını anlatır. Başkan Sedat'ın öldürüldüğü dönemde Enver Allam, Rande ve Rande'nin babası Mübarek gibi hepsi simgesel adlarla kurguya yerleşen karakterler mevcuttur. Kahire'nin ve genel anlamda Mısır'ın bir kurgu olmaktan öte bir gerçeklik olarak anlatıldığı romanda aslında bütün bıkınlığıyla tipik Mısır insanını en çok ele veren kahraman Muhteşemi Zâyid'dir. Eski Nasır dönemi, şimdiki Enver Sedat dönemi ve nasıl geleceği pek bilinemese de az çok tahmin edilen Mübarek dönemi Muhteşemi Zâyid'i hiç bitmeyen iç konuşmalara, bunalımlara ve yarım yamalak bir ibadete yöneltmiştir. Söz konusu dönemde Başkan Enver Sedat'ın uygulamaya başladığı reformlar arasında ekonomide devlet sektörünün ağırlığını kaldırıp özel sektöre ve serbest piyasa ekonomisine kapı açan politikasından romanda sıklıkla bahsedilmiş ve bu politikanın halka verdiği zarar yine kahramanların dilinden aktarılmıştır. Çünkü bu uygulama ile Batı, Mısır piyasasına hâkim olunca 1977 yılında milyonlarca Mısırlı sokaklara dökülüp protesto gösterileri yapmış, bunun sonucunda devlet, temel gıda maddelerindeki devlet sübvansiyonunu geri çektiğini açıklamıştır. Bu politikaların topluma çok büyük zararı olduğunun anlatılmasının yanında yazarın da sert eleştirileri vardır. Zaten hikâyenin kahramanlarının evlenememesindeki en önemli etken bu politikadır. "İnfitah"

(dışa açılım politikası) sebebiyle halk fakirleşmiş ve üretim durmuştur. Toplumun ekonomik olarak sıkıntıya düşmüş olmasıyla birlikte psikolojik açıdan da perişan hale düştüğü vurgulanır. Yazar Necip Mahfuz, inifath dönemindeki toplumun durumunu anlatırken hemen hemen hiç olumlu sıfat kullanmaz. Siyasi olayların toplumdaki sancılarını göstermekle birlikte yazar, toplumun içinde bulunduğu düşünce yapısını da eleştirel bir şekilde ele alır. Ulvan ile Rande'nin ekonomik sebeplerle evlenememesi çevrenin Rande'ye karşı evde kalmış kız muamelesi yapmalarından korkan ailesi için sorun oluşturmakta bu nedenle kızlarını bir an evvel maddi durumu iyi biriyle evlendirmeye çalışmaktadır. Mısır toplumu için bir kızın evlenmemesi, iyi ya da kötü bir evlilik yapmasından daha kötü bir durum olarak kabul edilir. Bu sebeple Rande ile Ulvan ayrılır ve Rande, Enver ile boşanmayla sonuçlanan bir evlilik yapar. Bu boşanma ile yazar, toplumda kabul edilen bu inancın yanlış olduğunu anlatmıştır. Yazarın 1985 yılında kaleme aldığı bu eser, Enver Sedat'ın zaferinin yıldönümü kutlamalarının yapıldığı gün, askeri birliklerin geçit töreni sırasında üniformalı biri tarafından vurulmasından birkaç yıl sonrasına denk gelir.

2.2. Karakterler ve Eserin Konusu

Yevme Kutile'z-Za'îm (Başkanın Öldürüldüğü Gün) eserinin konusu, Mısır'ın 1980'li yıllardaki tarihi arka planı incelendiğinde açıkça ortaya çıkmaktadır. Eser, Enver Sedat'ın Cemal Abdülnasır'ın vefatı sonrasında cumhurbaşkanı olarak atanması üzerine yaptığı birtakım politikaları özellikle dışa açılım politikası sonucunda halkın içinde bulunduğu durumu karakterler yoluyla okuyucuya aktarmaktadır. Birbirini çok seven ve evlenmek için senelerdir bekleyen Ulvan ve Rande, ekonomik sıkıntılar nedeniyle evlenememekte ve bu aşk birbirlerine kavuşmadan sonlanmaktadır. Rande, ailesinin baskısı sonucu iş yerindeki müdürü zengin Enver Allam ile evlenmekte ancak Enver'in parasal hırsları yüzünden evlilik sonlanmaktadır. Bu karaktere yazarın Enver ismini seçmiş olması manidardır. Bir diğer karakter Ulvan'ın büyükbabası Muhteşemi Zâyid, eserde hem darbe öncesi Mısır'ını bilen ve yaşayan hem şimdiki sıkıntılı dönemi yaşayan biri olarak eski Mısır'ı ve yeni Mısır'ı sembolize eden bir şahıstır. Yazar Mısır'ın değişimlerini bu karakteri büründürdüğü kişilikle ve onun hatıralarıyla anlatmayı tercih etmiştir. Muhteşemi Zâyid'in hatıralarında ilk andığı isim Mısırın siyasi hayatı için önemli bir isim olan Sa'd Zağlul Paşa'dır. Birkaç yerde özlemlerle anılan Sa'd Zağlul, İngilizlere karşı başlattığı isyandan ötürü kahramanlaştırılmıştır. Eserde, Cemal Abdülnasır'ın önderliğinde Hür Subaylar Hareketi'nin yaptığı Mısır Devrimi'nin toplum tarafından desteklendiği görülmektedir. Milliyetçi subayların İngilizlere karşı vermiş olduğu bağımsızlık mücadelesi olarak görülmüştür. Hikâyenin kahramanı Ulvan'ın babasının devrimi alkışladığı ayrıntısının verilmesi bunu anlamamızı sağlamıştır. Eserde üzerinde durulan tarih 1967 Haziran'ı olarak ifade edilmiştir. Bu tarihe baktığımızda Arap ülkeleriyle İsrail arasındaki altı gün savaşlarının Mısır için büyük bir yıkım olduğunu görürüz. Mısır halkının çok sevdiği lider Cemal Abdülnasır'ın bütün imajı bu olay ile yıkılmıştır. Bunun ötesinde toplumun kendisine olan güveni sarsılmış ve büyük bir çöküntüye girmiştir. Ulvan'ın güvensiz ve her şeyden ve herkesten kuşku duyan bir karakteri oluşunun nedeni olarak bu olay gösterilmiştir. Eserde, Mısır halkının daha önceki isyan ve devrimler karşısındaki beklenti ve hayal kırıklıkları işlenmiştir. Eserdeki her karakter olayları kendi bakış açısından ve birinci tekil

şahıstan anlatır, bu seçim, Mahfuz'un eserlerinde tekrar eden bir tema olarak bireyin varoluşsal çıkmazını vurgular. Anlatıcının "ben"i romanın karakterleri arasında paylaştırılmıştır hatta Ulvan'ın dedesi Muhteşemi Zâyid, ikiye bölündüğünü hissetmektedir; "zamanın iki ucundaki eski 'Ben' ile şimdiki 'Ben' karşı karşıya geliyorlar". Muhteşemi Zâyid'in olduğu bölümlerde yazar geriye dönüş tekniğini kullanır.

Eserdeki bir diğer karakter Ulvan'ın özel bir şirkette çalışan ancak çok çalışmalarından ötürü çocuklarına hiç vakit ayıramayan anne ve babası Hena ve Fevvez Muhteşemi'dir. Onların hayatlarına baktığımızda da ülkenin içinde bulunduğu zor durumu görmekteyiz. Diğer bir yandan Rande'nin annesi Zeynep ve babası Mübarek Bey'i görmekteyiz. Zeynep Hanım, Rande'nin zengin bir koca bulup evlenmesi düşüncesiyle yatıp kalkan dindar bir karakterdir. Baba Mübarek Bey ise, dinsiz değilim demeyip dini yaşamayan bir karakter olduğunu yazar, Rande'nin ağzından okuyucuya aktarır. Bu karaktere Mübarek isminin verilmiş olması da ilginç bir detaydır. Yazarın manidar bir şekilde ismini verdiği diğer bir karakter Enver Allam, zengin ve para hırsıyla dolu bir yönetici rolündedir. Evlenene kadar Rande'nin gözünü boyayan, evlendikten sonra onu tamamen ticari işlerini büyütme için kullanan bir karakter, romanın sonunda Ulvan tarafından istemeden de olsa öldürülmektedir. Bu olay da dönemin şartları düşünüldüğünde okuyucuya düşündürücü bir mesaj vermektedir.

2.3. Eserin Çözümlemesi

"Başkanın Öldürüldüğü Gün" adıyla Türkçeye çevrilen "Yevme Kutile'z-Za'îm" adlı eserin, kaynak dil Arapçadan ve ara dil İngilizceden erek dil Türkçeye çevirileri incelenerek, çeviri sürecindeki sözdizimsel, anlamsal, kültürel birtakım çeviri kayıplarının ortaya çıkarılması amacıyla çeviribilimci Mona Baker'in (1992) beş düzeyde ele aldığı eşdeğerlik tasniflerinden, kelime ve kelime üstü eşdeğerlik sınıflandırmaları temel alınarak karşılaştırmalı olarak incelemesi yapılmıştır.

2.3.1. Kelime Düzeyinde Eşdeğerlik

Tablo 1.

Kaynak Metin (s.6)	عمي اي تزواج قرفسلا
Arapça'dan Çeviri	Babacığım haydi! Sofra hazır! (s.8)
İngilizce'den Çeviri	Amca, kahvaltı hazır! (s.8)

Yukarıdaki örnekte "amcam" anlamına gelen عمي kelimesi, gelinin kayınpederine seslendiği bir diyalogda geçmesi nedeniyle Arapça çevirisinde "babacığım" şeklinde belirtilmiş, عم (amca) kelimesi Arapça kaynak metinde با (baba) kelimesi kullanıldığı fikrini okurda uyandıracak şekilde kullanılmıştır. Bu nedenle kelime düzeyinde eşdeğerlik

sağlanamamıştır. Oysaki “Amcacığım, sofraya hazır!” şeklinde bir kullanım kelime düzeyinde eşdeğerliği sağlayacaktır.

Tablo 2.

K.M.(s.6)
أ. ا. ق. و. د. ا. ب. د. ع. ك. ل. ذ. ي. ب. ر. م. ل. او. ق. م. ر. ط. س. ب. ل. او. ن. ب. ج. ل. او. ض. ي. ب. ل. ا. د. ع. ل. ا. ق. ح. س. ح. ا. ت. ف. ن. ا. ل. ا. ل. ب. ق.
A.Ç. Yumurta, peynir, pastırma ve reçel eşliğinde kahvaltı yapabildiğimiz dönem dışı açılmadan önceydi. (s.9)
İ.Ç. Yumurta, peynir, sucuk ve salam bulduğumuz günler eskide kaldı. (s.8)

ی. ب. ر. م. ل. او. ق. م. ر. ط. س. ب. ل. او. ن. ب. ج. ل. او. ض. ي. ب. ل. ا. د. ع. ل. ا. ق. ح. س. yumurta, peynir, pastırma ve reçel kelimelerini, ara dil İngilizceden yapılan çeviride Yumurta, peynir, sucuk ve salam şeklinde görmekteyiz. Burada çevirmen ق. م. ر. ط. س. ب. ل. او (pastırma) yerine sucuk, ی. ب. ر. م. ل. او (reçel) yerine ise salam kelimelerini kullanmış olsa da Arapçadan yapılan çeviriye göre, kaynak metnin bilgi akışına daha uygun bir çeviri gerçekleştirmiş olmaktadır. Buna ek olarak Arapçadan yapılan çeviride dışı açılma politikasından açıkça bahsedilirken, ara dil İngilizceden yapılan çeviride bu ifade örtük bir şekilde ele alınmıştır. Dış açılma politikası, batının Mısır piyasasını neredeyse ele geçirdiği ve Mısır halkının sıkıntılar çektiği bir döneme işaret etmekte, bu sebeple bu ifadenin bilinçli olarak kullanılmamış olduğu düşünülmektedir.

Tablo 3

K.M. (s.6)
امف ةاي حل تارورضب دالك اب يفت ناول ع بترمو يشاعمو اهل خدو ةكششلا هنع تنغتسا اذلا حل
A.Ç. İkişinin aldıkları paraya Ulvan'ın maaşını da eklemek suretiyle, temel ihtiyaçlarımızı ucuna ucuna karşılayabiliyoruz. Şirketteki işini bırakması durumunda gerçekten ne yaparız? (s.9)
İ.Ç. Onların maaşları, benim emekli aylığım, Elvan'ın aylığı birleşince zar zor geçiniyoruz zaten, şirketten ayrılırsa ne olacak? (s.8)

Cümlelerin Arapça çevirisinde bir çeviri kaybı söz konusudur. Çevirmen, kelimeye ي eklenmesi suretiyle “benim emekli maaşım” anlamına gelen امم شاعم kelimesini kullanmamıştır. İngilizce çevirisinde ise çevirmen ةاي حل تارورضب temel ihtiyaçlar anlamına gelebilecek tamlamayı kullanmayarak bir kayıp oluşturmuştur.

Tablo 4

K.M. (s.9) بارش لاول س طاطبل اول ل ق م ل ا ج ا ج د ل ا ل و ح ن و ع م ت ج ي ر م ع ل ا ء ا ق د ص ا
A.Ç. Yaşlıtlarımla birlikte, çevirme tavuk, kızarmış patates ve şarapla donatılmış sofranın başına çökerdik. (s.14)
İ.Ç. Eski arkadaşlar toplanır, kızarmış tavuk, patates yer, içerdik. (s.11)

بارش لاول س طاطبل اول ل ق م ل ا ج ا ج د ل ا cümlesinde, “çevirme” anlamı veren herhangi bir kelime kullanılmamış olmasına rağmen Arapça çeviride, “çevirme tavuk, kızarmış patates” olarak çevrilmiştir. Ancak orada kızarmış tavuk ve patates anlamı mevcuttur. Cümlenin İngilizceden yapılan çevirisinde ise **بارش لاول** kelimesi “içerdik” şeklinde eylem olarak ifade edilmiş ancak cümlede isim olan “şarap veya “içki” anlamında kullanılmıştır. **بارش لاول** kelimesi Arapçada alkolsüz bir içecek için kullanılabilceği gibi eserde metnin bağlamından alkollü içecek olan “şarap” olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 5

K.M. (s.10) ن ي ت ل ل ظ م ل ا ن ي و ا د و س ل ا ن ي ن ي ع ل ا و م ي ر ك ل ا ق ل خ ل ا و ح ج ا ر ل ا ل ق ل ع ا د ب ع ي ن ا ن ي ن و ر ق م ن ي ب ج ا ح ب
A.Ç. Saf aklın, soylu insanların ve kalem kaşlarla gölgelenmiş kara gözlerin kuluyum ben. (s.15)
İ.Ç. Güçlü bir akıl, soylu bir kişilik ve derin düşünceler karşısında saygıyla eğilirim. (s.13)

ح ج ا ر ل ا ل kelimesi üstün, ağır anlamına gelmektedir. Arapça çeviride kullanılmış olan “saf” sıfatı yerine üstün bir akıl veya güçlü bir akıl şeklinde kullanılması daha uygun görülmektedir. **ق ل خ ل ا** ise, eğer **ق ل خ** şeklinde kullanılırsa insanlar anlamında, **ق ل خ** şeklinde kullanılırsa karakter, kişilik anlamında kullanılabilir. Arapçada hareke farklılıklarından kaynaklanan anlamsal değişimleri çözmek için bağlama bakmak en doğru yöntemdir. Bu cümlenin geçtiği bağlama bakıldığında İngilizceden yapılan çeviride kullanılan “soylu bir kişilik” ifadesi Arapçadan yapılan çeviriye göre eşdeğerliği daha iyi sağlıyor olsa da, **م ي ر ك ل ا ق ل خ ل ا** için “güzel ahlâklı” anlamı vermek daha doğru olur. **ن ي ن و ر ق م ن ي ب ج ا ح ب** “tek kaş” anlamında kullanılan bir sıfat tamlamasıdır. Arapça çeviride kalem kaşlar şeklinde belirtilmiş, İngilizce çevirisinde de derin düşünceler şeklinde soyut bir anlam yüklenmiştir. Her iki çeviride de anlamsal eşdeğerlik sağlanamamıştır.

Tablo 6

K.M. (s.10)
قوڈت ابو مہنب لوفلا تاشتودنس نومہتل ل جع ىلع نورئاسلا
A.Ç. Kimileri hem yürüyor hem de ellerindeki baklalı sandviçlerini tadını bile anlamayacakları bir süratle midelerine indirmeye çabılıyor. (s.16)
İ.Ç. Fasulyeli sandviçlerini iştahla, soluk almaksızın, midelerine indiren bisikletliler. (s.13)

نورئاسلا yürüyenler anlamında kullanılan kelime İngilizceden yapılan çeviride “bisikletliler” şeklinde kullanılmış ve kelime düzeyinde eşdeğerlik sağlanamamıştır.

Tablo 7

K.M. (s.11)
اهل خدم ىلع أرقأ .ماعلا عاطقلا تاكرش يدحإ .ةيذغألا ةكرش يه اه اري خ ”لمأ اب اهول خدأ“ ضيرعل طنبلاب
A.Ç. İşte yine gıda şirketine geldim bile. Özel sektöre ait bir işletme bu. Giriş kapısından her geçişimde kocaman bir yazı okur gibiyim: “Umutsuzca giriniz” (s.17)
İ.Ç. İşte şu gıda şirketi, kamu kuruluşlarından biri, kapısında iri harflerle: Buraya umutsuz girin, yazıyor. (s.14)

ماعلا عاطقلا تاكرش يدحإ “Kamu sektörü şirketlerinden biri” anlamına gelmekte olan bu cümlede ماعلا kelimesi çeviride farklılığa yol açmıştır. Arapça çeviride özel sektör şeklinde çevrilerken kelime düzeyinde hata yapılmıştır. İngilizce çeviride eşdeğerlik sağlanmıştır.

Tablo 8

K.M. (s.12)
نيرشعل او ةسداسلا انم تخف ةثلاث م اوعأ ترمو
A.Ç. Nişanlandıktan üç yıl sonra, yirmi altı yaşına bastığımızda, o ilk dönemlerdeki aşğın yerini, dertten ve çaresizlikten çökmüş bir insan almıştı. (s.19)
İ.Ç. Aradan üç yıl geçti, ikimiz de yirmi üç yaşına bastık. O sıralarda âşıktım, ama şimdi tükenmiş, çaresiz durumdayım, sorumluluklarım bindi sırtıma. (s.15)

İngilizce çeviride, نيرشعل او ةسداسلا yirmi altı sayısı ةثلاث şeklinde anlaşılıp “yirmi üç” olarak çevrilmiş olabilir. Çevirmenin yanlış anlamasından ötürü ortaya çıkan bir çeviri kaybı olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla eşdeğerlik sağlanamamıştır.

Tablo 9

K.M. (s.12)	نون جم ملع قام اود يف ان قرغ
A.Ç. Çılgına dönmüş bir dünyada, ne yapacağımızı bilemez bir halde apışıp kalmıştık. (s.19)	
İ.Ç. Çığırından çıkmış bir dünyanın anafolarına kapıldık. (s.16)	

یف قرغ batmak, boğulmak, kendini kaptırmak anlamına gelen bir fiildir. Cümlelerin çevirilerine bakıldığında, Arapça çeviride, Türkçede “ne yapacağını bilemez duruma gelmek” anlamında kullanılan bir deyim olan apışıp kalmak, İngilizcesinde ise “kapıldık” şeklinde kullanımlar görmektediriz. Arapça çeviride çevirmenin bağlamdan apışıp kalmak anlamını çıkarıp erek okuyucuya etkileyici bir biçimde olayı sunma isteği söz konusuyken, İngilizce çeviride hem kaynak metne sadık hem de erek metne uygun bir çeviri sağlandığı görülmektedir.

Tablo 10

K.M. (s.15)	قدهاج قرفسل ان نل عي امام توص
A.Ç. Sofra hazır diyerekten, bize seslendiğini duyuyorum annemin. (s.23)	
İ.Ç. Annem öğle yemeğinin hazır olduğunu duyuruyor. (s.19)	

İngilizce çeviride قرفسل kelimesi öğle yemeği olarak çevrilmiş, Arapçada bu kelime “yemek, azık” anlamlarında kullanılsa da kaynak metne bakıldığında “öğle vaktini” çağrıştıran hiçbir ibare bulunmamakta aksine işten çıkıp eve gittikten sonra söylenen bu cümle, vakit itibariyle akşam yemeğine daha uygun düşmektedir. Arapçada “ادغل” öğle yemeği anlamında kullanılmakta, ara dil İngilizceden yapılan çeviride “öğle yemeği” ifadesinin kullanılması eşdeğerlik açısından uygun olmamıştır.

Tablo 11

K.M. (s.26)	قبي بل هم مٹ نوت يزل او نب جلاو وعون تملا تاطلس ل او ءاوش ل نم قدي ام انل تدعأ حافتو
A.Ç. Çabucak hazırlanıyor sofra. Kızarmış et, çoban salatası, peynir, zeytin, tatlı ve meyveler. (s.40)	
İ.Ç. Akşam yemeği, ızgara et, çeşitli salatalar, peynir, zeytinden oluşuyordu, üstüne de kremalı puding ve elma vardı. (s.31)	

Cümlelerin Arapça çevirisinde çevirmen, حافتو قبي بل هم “puding ve elma” yerine “tatlı ve meyveler” ifadesini kullanmayı tercih etmiştir. Ayrıca قدي ام انل تدعأ cümlesini “çabucak hazırlanıyor sofra” şeklinde dilimize aktarmıştır. Ancak “çabucak” ifadesi kaynak

metinde yer almamaktadır. İngilizce çeviride ise قدىام انل تدعرا "Akşam yemeği" olarak aktarılmış, her iki çeviride de tam eşdeğerlik sağlanamamıştır. Cümleyi, "Bizim için bir masa hazırladı. Izgara et, çeşitli salatalar, peynir, zeytin, puding ve elma vardı." şeklinde aktarmak daha doğru olabilir. Kaynak metne bakıldığında sofrayı hazırlayanın "Gülistan hanım" olduğu ortaya çıkmakta, burada fiili meçhul yani edilgen yapıda kullanmak, dil bilgisel eşdeğerliği de sağlamamaktadır.

Tablo 12

K.M. (s.31)	<u>رغصلا ذنم ي ق ا م ع ا ي ف ة ب ا ك ر م ة ق ل خ ي ط ا ب ض ن ا</u>
A.Ç.	Dürüstlük, küçüklüğünden beri içimde yer etmiş değişmez bir karakteristiğim gibi, hiç yitirmedığım bir özellik. (s.49)
İ.Ç.	Ben her zaman kendime hâkim olmuşumdur, gençliğimden beri. (s.35)

Bu cümlelerin çevirisi "Ben çocukluğumdan beri duygularını kontrol etmesini bilen birisiyim." şeklinde olabilir. Arapça çeviride یطابضنا için "dürüstlük" anlamı verilmiştir ancak hem طابضنا kelimesinin sözlük anlamı hem de cümlelerin bağlamında verilmek istenen anlama uygun bir aktarım olmamıştır. Bu cümlede "kendini kontrol altında tutma, disiplin sahibi olma" anlamlarını barındıran طابضنا kelimesine "otokontrol" demek, anlama ve bağlama uygun bir aktarım olacaktır.

Tablo 13

K.M. (s.34)	<u>اض ي ا ظ ح ل ا ي س و : ث ي د ح ل ا م ت خ ا ن ا و ت م ت م ت</u>
A.Ç.	"Kim bilir şanssızlık mıdır nedir..." diye hafifçe mırıldanıyorum. (s.53)
İ.Ç.	"Aynı zamanda çok da mutsuz," diye mırıldandım, görüşmemiz bitmek üzereyken. (s.39)

ظحلا يس ifadesini Arapçadan yapılan çeviride çevirmen "şanssızlık" İngilizceden yapılan çeviride ise çevirmen "mutsuz" olarak dilimize aktarmıştır. Burada "aynı zamanda da talihsiz" diye mırıldandım görüşmemiz bitmek üzereyken" şeklinde bir aktarım olabilirdi. Yukarıdaki şekilde yapılan aktarımlarda kelime düzeyinde eşdeğerliğin sağlanmadığı görülmüştür.

Tablo 14

K.M. (s.34)	<u>ي د ج ا ي د ر ا ط م م ر ج م ي ن ن ا ك : ل ا ق</u>
A.Ç.	"Önüme gelen herkesin itip kakaladığı bir suçluyum sanki!" (s.54)
İ.Ç.	"Ölü ya da diri aranan bir canı gibi hissediyorum kendimi, dede," dedi. (s.39)

Bu cümlelerin her iki çevirisinde de farklı anlamlar içeren ifadeler kullanılmış, dolayısıyla eşdeğerlik tam olarak sağlanamamıştır. **دراطم** kelimesi “herkesin itip kakaladığı” veya “Ölü ya da diri aranan” anlamlarını okura verecek bir anlam içermemekte, kovalamak, peşine düşme anlamlarında kullanılabilir bir kelimedir. Dolayısıyla bu cümlelerin çevirisi: “Adeta kovalanan bir suçlu gibiyim dede” dedi” şeklinde olabilir.

Tablo 15

K.M. (s.36)	اهتلاسا وسو دح نمل ا قوف روثن نمل ا ليخن ل ا تاماه ل ا لتونرف
A.Ç.	Gözlerimi yamaçtaki hurma ağaçlarının tepesine dikip soruyorum. (s.57)
İ.Ç.	Yamaca yayılmış çam ağaçlarının tepelerine baktım. (s.41)

ليخن ل hurma ağacı anlamına gelen kelime İngilizceden yapılan çeviride çam ağacı şeklinde yer almıştır. Arap ülkelerinin kültürel bir sembolü haline gelmiş olan bu ağaca Türk okuru aşınadır ve metni ara dil İngilizceden dilimize aktaran çevirmen burada yanlış bir aktarım yaparak eşdeğerliği sağlayamamıştır.

Tablo 16

K.M. (s.42)	ن أو ل ق ل ع ل ا ر ص ع ي ف ا ن ن ا م ا د ي ر ك ذ ت ن أ ق د ن ر ق س ي ن ا ا ي ي ت ح ي ص ن ل ط ا ب ... ل ط ا ب ... ل ط ا ب ه ا د ع ا م ل ك ف د ا م ت ع ا ل ا ل ك ه ي ل ع ي د م ت ع ن ا
A.Ç.	“Hanımefendi sana bir tek öğüdüm olacak: Artık akıl çağında yaşadığımızı asla unutmamalısın. Her konuda önce aklınla hareket etmelisin. Bunun dışında her şey hikâye, hikâye... Hikâye!” (s.67)
İ.Ç.	“Sana tavsiyem Randa Hanım, mantık çağında yaşadığımızı aklından çıkarmaman. Gözü kapalı güvenmelisin ona. Çünkü mantığa aykırı olan her şey yanlıştır, yanlıştır, yanlıştır!” (s.47)

ه ا د ع ا م ل ك ف د ا م ت ع ا ل ا ل ك ه ي ل ع ي د م ت ع ن ا ifadesi, İngilizceden “Gözü kapalı güvenmelisin ona” şeklinde çevrilmiş ve anlamı okura tam anlamıyla hissettirilerek eşdeğerlik sağlanmıştır. Ancak **ل ط ا ب** kelimesi için çevirilerde hikâye ve yanlış demek yerine “batıl” sözcüğünü doğrudan kullanmak daha doğru olabilirdi. Çünkü batıl sözcüğü erek kültürde yer edinmiş, geçersiz, hükümsüz ve inançlar bakımından gerçek olmayan anlamını okura hissettirebilen bir sözcüktür. Burada batıl sözcüğü okur üzerinde, hikâye ve yanlış kelimelerinin uyandırdığı etkiden daha büyük bir etki uyandırabilir.

Tablo 17

K.M. (s.47)
« <u>ىل ع قبل طلا ض ي رح ت م ه تب لى م ع ن م تل ص ف تا ي ن ي ثا ل ث ل ا ف</u> ، ن اول ع . ب ا ر ض ا ل ا
A.Ç. “Bak Ulvan, 1930’larda, öğrencileri boykota teşvikten ötürü açığa alındım.” (s.73)
İ.Ç. “Elvan, otuzlu yaşlarımdayken, öğrencileri greve teşvik etmekle suçlanarak işimden atılmışım.” (s.52)

ىل ع قبل طلا ض ي رح ت م ه تب لى م ع ن م تل ص ف تا ي ن ي ثا ل ث ل ا ف Arapçadan yapılan çeviride karşılığını bulurken, İngilizceden yapılan çeviride, çevirmenin “otuzlu yaşlarımda” şeklinde çevirmesinden ötürü kelime düzeyinde eşdeğerlik sağlanamamıştır.

Tablo 18

K.M. (s. 50)
<u>ت ق و ، ع ا ز ع ل ل ت ق و ، م ا م ح ل ل ت ق و ، ت ا ب ج ا و ل ا م ك ا ر ت ت ، ع ل ط ع ل ا م و ي ، ع م ج ل ا م و ي</u> <u>ع ا خ ر ت س ا ل ل ع د ح ا و ع ا س ، ر ا ذ ت ع ل ل</u>
A.Ç. Tatil olarak haftada bir Cuma’mız var. O gün de öylesine çok işimiz oluyor ki! Banyo yap, onu hallet şunu yap derken, kafa dinlemeye ancak bir saatlik bir zaman kalıyor. (s.78)
İ.Ç. Cuma günü- tatil günümüz- yapılacak işler birikiyor: Banyo yapacak, başsağlığına gidecek, özür dileyecek zaman bulmamız gerekiyor; dinlenmek için bir saatimiz kalıyor. (s.55)

Bu cümlelerin İngilizceden yapılan çevirisinde, eşdeğerliğin sağlandığı görülmektedir. Arapçadan yapılan çeviride ise çevirmen, ر ا ذ ت ع ل ل ت ق و ، ع ا ز ع ل ل ت ق و ، م ا م ح ل ل ت ق و “başsağlığına gitme zamanı, özür dileme zamanı” yerine “onu hallet, şunu yap derken” şeklinde bir aktarım yapmayı tercih ederek, eşdeğerliği sağlayamamıştır.

Tablo 19

K.M. (s.52)
<u>ب ا و ل م ر ا ه ن ك ل</u>
A.Ç. “Sözünü ettiğiniz herif, eli ayağı tutmaz, babam yaşında biri!” (s.83)
İ.Ç. “Ama o adam dul, hem de çocuklu.” (s.57)

Bu cümlede ب ا و ل م ر ا ه ن ك ل “dul ve baba” kelimelerinin vermek istediği anlamsal etkiyi İngilizceden yapılan çeviride çevirmen başarıyla gerçekleştirmiştir. Arapçadan yapılan çeviride “eli ayağı tutmaz, babam yaşında biri” çevirmenin tercihinine bağlı yapmış olduğu eklemelerdir ve kelime düzeyinde eşdeğerliliği sağlayamadığı görülmektedir.

Tablo 20

K.M. (s. 57)	وحنن لسردم یرہزألا یدج یركذ و
A.Ç. Ezher Üniversitesinde sentaks okutan dedemi hatırlıyorum. (s.89)	
İ.Ç. Azharit'li dedemin anıları da var, dilbilgisi öğretmeni idi. (s.62)	

Yukarıdaki cümlelerin Arapçadan yapılan çevirisine baktığımızda çevirmenin **یركذ** kelimesinin yerine **رکذ** fiilinin ben şahıs çekimine göre **رکذ** şeklinde aktardığı görülmektedir. Yine söz konusu cümlede “sentaks” kelimesi **وحنن** yerine kullanılmıştır. Ancak burada yazarın dilbilgisi dersini kastettiği düşünülmektedir. Çünkü “sentaks” dilbilimin temel çalışma alanlarından birisidir ancak başlı başına bir ders olarak değil dilbilim derslerinin içerisinde verilen bir alandır. Dolayısıyla söz konusu çeviride tam bir eşdeğerlik mevcut değildir. İngilizceden yapılan çeviride ise “Ezher” isminin İngilizcede “Azhar” şeklinde yazılması bu dilden yapılan çevirinin de “Azharitli” yani Tük okurunun yabancı olduğu bir şekilde çevrildiğini görmekteyiz. Dolayısıyla çeviri yaparken bu tür özel isimlerin erek kültürde nasıl isimlendirildiği bilgisine sahip olmak önemlidir.

Tablo 21

K.M. (s.68)	اماع نی عبسو قس مخ تماد قق ادص
A.Ç. Yetmiş beş yıl sürmüş bir dostluktu bu. (s. 106)	
İ.Ç. Yetmiş yıldır arkadaşlık onunla. (s.75)	

Cümlelerin Arapçadan yapılan çevirisinde tam bir eşdeğerlik söz konusuyken İngilizceden yapılan çeviride yaşın yetmiş olarak aktarılmış olması eşdeğerliği sağlayamamıştır. **اماع نی عبسو قس مخ** yetmiş beş sayısının Arapçadaki karşılığıdır.

Tablo 22

K.M.	ةشي عمل ا قرج و یدون قرج ح یدف عی طتسا ام لعفأ
A.Ç. Uyuduğum bu oda aynı zamanda ailenin oturma odası. Yalnız kalınca, burada kendime bazı meşgaleler buluyorum.	
İ.Ç. Yatak odamda ve oturma odasında elimden geleni yapıyorum.	

Yukarıdaki cümlelerin İngilizceden yapılan çevirisinde eşdeğerlik sağlanmaktadır. Arapçada yapılan çeviride uyuduğu odanın aynı zamanda oturma odası olduğuna dair bir ibareye kaynak cümlede rastlanmamıştır. Ayrıca “Yalnız kalınca, burada kendime bazı meşgaleler buluyorum” şeklinde bir aktarım kaynak metne sadık olmayan ve eşdeğerliği sağlamayan bir aktarımdır. Söz konusu cümle, adamın evde kendi odasını ve oturma odasını temizlemesi üzerine söylediği bir cümledir. “Oturma odası ve yatak odamda yapabildiğim kadarını yapıyorum.” şeklinde de anlatılabilir.

Tablo 23

K.M. (s.28)	حلبلا قلاكو يف رجات نم تجوزت
A.Ç.	Ardından da bayan, bir hurma şirketinin sahibi olan bir tüccarla evlendi. (s.44)
İ.Ç.	Sonra kız Vekâlet el-Balah'lı zengin bir tüccarla evlendi. (s.33)

حلبلا قلاكو يف رجات “Vekalet el-Balah’daki bir esnafla evlendi” şeklinde çevrilmesi gereken cümle, Arapça çeviride “Ardından da bayan, bir hurma şirketinin sahibi olan bir tüccarla evlendi” şeklinde eşdeğerliği sağlayamayan bir kullanımla yer almış, eşdeğerlik sağlanamamıştır.

Tablo 24

K.M. (s.48)	نهتويب يف نرق يال يلابحلا ىتح، لافطال او ءاسنلاو لاجرلا
A.Ç.	Erkekler, kadınlar, çocuklar hatta kundaktaki bebeler dâhil evde duran hiç kimse yok herhalde. (s.76)
İ.Ç.	Erkekler, kadınlar, çocuklar, hatta gebe kadınlar artık evde oturmuyorlar. (s.53)

ىلابحلا kelimesi ىلبح “hamile” anlamına gelen kelimenin çoğuludur. İngilizceden yapılan çeviride eşdeğerlik sağlanırken, Arapçadan yapılmış olan çeviride “kundaktaki bebeler” aktarımı kelime düzeyinde eşdeğerliği sağlayamamaktadır.

Tablo 25

K.M. (s.84)	ضرملاو داهجلا ديهش لداك ىفطصم
A.Ç.	Mustafa Kamil cihad ve hastalık şehididir. (s. 131)
İ.Ç.	Mustafa Kemal mücadelenin ve hastalığın şehidi oldu. (s.91)

Cümlenin İngilizceden yapılan çevirisinde çevirmenin لداك ve لداك isimlerini karıştırması sonucunda bir çeviri kaybı yaşanmıştır. Erek metin okuru, Mısır halkını anlatan bir eseri okuduğunu bilmekte ve Mustafa Kemal ismini görünce kafası doğal olarak karışabilmektedir. Dolayısıyla anlamsal da bir hata yapılmış olduğu açıktır. Çünkü metinde Mustafa Kamil ismi geçince okurun aklına, onun yaşadığı olaylar gelecek iken, Mustafa Kemal ismiyle bir kafa karışıklığı söz konusu olabilecektir. Ayrıca داهجلا kelimesi Türk okurun aşına olduğu bir kelimedir. İngilizceden yapılan çeviride, batı kültüründe “cihad” sözcüğünün okurda farklı bir etki uyandıracığı ihtimali düşünülerek, bu sözcüğün sözlük anlamı olan “mücadele” şeklinde çevrilmiş olması mümkündür.

Tablo 26

K.M. (s. 22)	هللا رفغتسا
A.Ç. Günahlarımı sen bağışla Tanrım. (s.35)	
İ.Ç. Allah korusun. (s. 27)	

هللا رفغتسا af dilemek, bağışlanmak anlamına gelen bir fiildir. هللا رفغتسا Allah'tan af dile-
rim anlamında bir eşdizimsel yapıdır. İngilizce çeviride çevirinin anlamsal kaybı söz ko-
nusudur. Arapçadan yapılan çeviride ise هللا Allah yerine Tanrı kullanımı ve ayrıca fiilin
إن yani "ben" şahıs çekimi yerine "sen" zamirine yönelik anlam verilmiş olması, çeviride
eşdeğerlik sorunu oluşturmuştur.

Tablo 27

K.M. (s.30)	عافدب كبلاطأ الو امهتم تسلا
A.Ç. "Seni suçladığım yok ki. Senden beni savunmanı istediğim de yok." (s.47)	
İ.Ç. "Seni suçlamıyorum, kendini savunmanı da istemiyorum" (s.34)	

Yukarıdaki cümlelerin kaynak metindeki bağlamına bakıldığında İngilizce çeviride tam bir
eşdeğerlik sağlandığı görülür. Arapça çeviride ise çevirmenin "beni savunmanı" şeklin-
de aktarımına dair bir yanlış anlamış olma ihtimali dolayısıyla anlam değişimi yaşandığı
söylenbilir. عافدب كبلاطأ cümlesi senden savunmanı istemiyorum/senden savunma is-
teyen yok/senden savunma beklemiyorum... gibi çevrilebilir. Zaten "seni suçlamıyorum"
cümlesinden sonra anlamlı bir cümle oluşturabilmek için senden beni savunmanı bekle-
miyorum şeklinde bir aktarımdan ziyade "senden savunma beklemiyorum" daha doğru
bir ifade olur. Buna ek olarak anlatımda bağdaşıklıkla uyulmadığı için anlatım bozukluğu
da meydana gelmiştir. "Seni suçladığım yok ki. Senden beni savunmanı istediğim de
yok" cümlesinin yerine "senden beni savunmanı da istemiyorum" şeklinde bir kullanım
anlatımda bağdaşıklığın sağlanması açısından daha doğru bir kullanım olabilir.

Tablo 28

K.M. (s.40)	نمؤم لى ع فوخ الو نمؤم تنأ :تلاقو ةرم لوأل ىمأ تتقطنو
A.Ç. Bu arada annem kendini toparlamıştı: "Sen Allah'a inanan bir kızsın" dedi. "İna- nan ne korkar ne de ümitsizliğe düşer!" (s.64)	
İ.Ç. Annem sonunda konuştu: "Sen gerçek bir müminsin, bu yüzden senin için kaygı- lanmamıza gerek yok" dedi. (s.45)	

نمؤم لى ع فوخ الو cümlesinin Arapçadan yapılan çevirisinde "Bu arada annem kendini
toparlamıştı", İngilizceden çevirisinde ise "Annem sonunda konuştu" şeklinde görmek-
teyiz. Söz konusu cümle "annem ilk kez konuştu" olarak çevrilebilir. نمؤم لى ع فوخ الو

“Mümine korku yoktur” anlamına gelen bu cümlelerin Arapçadan yapılan çevirisinde ekleme yapılmış “... ne de ümitsizliğe düşer” ifadesi kaynak metinde olmadığı halde erek metne eklenmiştir. İngilizceden yapılan aktarımda ise çevirmen, “senin için kaygılanmamıza gerek yok” şeklinde yanlış bir aktarım yaparak eşdeğerliği sağlamada başarılı olamamıştır.

Tablo 29

K.M. (s.6)	<u>ضى رمت لل لام ضئ اف الو</u>
A.Ç. Hastalandıktan sonra dünya kadar malın mülkün olmuş, ne yazar! (s.9)	
İ.Ç. Hastalanınca kullanacağımız para da yok. (s.8)	

Bu cümlede yazar “hastalandıktan sonra paranın kıymeti yok” anlamını vermek istese de, cümlelerin Arapça çevirisinde çevirmen, erek metin okuruna yönelik ekleme ve uyarlamada bulunarak cümlelerin içerdiği mesajı okura ulaştırabilmiştir. Ancak ara dil İngilizceden yapılan çeviride verilen anlam, çeviride bağdaşıklığa uygun olmamakla birlikte kelime düzeyinde eşdeğerlik de sağlanamamıştır.

Tablo 30

K.M. (s.7)	<u>ض اع تم اب ز اوف ل ا ق ف ! ك ن ب ل ا ل ع و ط س ل ل ق ب ا ص ع ن و ك ا س - ل ع ف ت س ا ذ م ! ل ع ف ت ا م ر ي خ</u>
A.Ç. “Valla, en iyisini yaparsın” (s.11)	
İ.Ç. “Elinden gelen en iyi iş,” diye atıldı Favaz. (s.9)	

Bu cümlede, insanın içinde bulunduğu çaresizliği göstermek amacıyla “Ne yapacaksın?” sorusuna ironik bir şekilde “Banka soyabilmek için bir çete kurmayı” düşündüğünü söyleyen çocuğuna babası da aynı şekilde karşılık vererek “En iyisini yaparsın” şeklinde cevap vermektedir. Bu cümlelerin Arapçadan aktarımı anlamı net bir şekilde iletmekte dolayısıyla tam bir eşdeğerlik sağlanmaktadır. İngilizceden yapılan çeviride ise başlaşıklık ilkelerine uygun olmayan bir çeviri yapıldığı ve eşdeğerliğin sağlanamadığı görülmektedir.

Tablo 31

K.M. (s.8)	<u>هش ع ا ه ي ف ن ا و ل ع م ي ق ي ن ا ن ك م ا ل ق ر ج ح د ج و ت و ل و</u>
A.Ç. Ah, şu evimizin dördüncü bir odası daha olaydı. O zaman Ulvan'cığim da evlenip yuvasını kurabilirdi. (s.12)	
İ.Ç. Dördüncü bir odamız olsaydı, Elvan oraya yerleşirdi.(s.10)	

Bu cümlelerin Arapçadan yapılan çevirisinde çevirmen inisiyatif kullanarak eklemelerde bulunmuştur. **عش** kelimesi Arapçada “yuva” anlamına gelmektedir. Türk kültüründe de var olan aynı evde yaşama geleneği dolayısıyla “yuvasını kurardı” ifadesiyle eşdeğerlik sağlanmıştır. İngilizceden yapılan çeviride ise çevirmenin yanlış anlamasından ötürü bağlaşıklığa uymayan bir çeviri yaparak “yerleşmek” ifadesini kullandığı düşünülmektedir.

Tablo 32

K.M. (s.9)
قىسألأىسنأوحماسأتنكإنأىحوركلمرمسأ.فارغونوفلأو
A.Ç. Ve gramofondaki o türkü: “Esmerim, canımın içi güzelim/ Keşke, bana çektirdiklerini unutabilseydim...” (s.14)
İ.Ç. Pikapta da sevilen şarkıları çalardık.(s.11)

“Esmerim, canımın içi güzelim/ Keşke, bana çektirdiklerini unutabilseydim...” şeklinde pikapta çalan şarkının sözlerine İngilizceden yapılan çeviride çevirmen yer vermemiş ve metinde çeviri kaybı oluşturmuştur.

Tablo 33

K.M. (s.12)
اهتانبقلزنمبقدنرو،براقألأنمبرقأكرابم ناميلس لآنإتلاقيم كلثامتو ربكأ نكت مل إن نسلأ يف كلثامت اهن إياب لاقو. كنم ربكأ اهنكلو رقفلأ يف اضيأ
A.Ç. Annem meseleyi duyunca tepki gösterip mızıklanıyor: “Dünyada olmaz! Onlarla akraba sayılırız! Rande, öz kızım gibidir benim! Hem o, yaşça da büyük senden!” Babam da ekliyor: “Büyük olmasa da, en azından senin yaşında! Üstelik onlar da bizden farksız, meteliğe kurşun atıyorlar...” (s.18)
İ.Ç. Annem, Süleyman Mübarek’in ailesinin bize kendi akrabalarımızdan daha yakın olduğunu söyledi, Randa’nın da kendi kızlarımdan farkı yok, dedi. “Ama kız senden büyük!” dedi babam. “Büyük olmasa bile seninle akran, hem de bizim gibi yoksul!” (s.15)

اهتانبقلزنمبقدنرو cümlesinde “hem o yaşça da büyük senden” diyen kişi Ulvan’ın annesidir. Ancak İngilizceden yapılan çeviride bu cümleyi Ulvan’ın babasının söylediği anlamı yer almaktadır. Dolayısıyla bağlaşıklığa uyulmadığı için çeviride hata yapılmıştır.

رقفلأ يف اضيأ كلثامت cümlesi “senin gibi yoksul, hem de senin gibi yoksul” şeklinde bir anlam içermektedir. Arapçadan yapılan çeviride çevirmen, erek okura kaynak metnin bilgi akışını etkili bir şekilde hissettirmek amacıyla “Üstelik onlar da bizden farksız, meteliğe kurşun atıyorlar...” çevirisiyle hem eklemelerde bulunmuş hem de meteliğe kurşun atmak deyimini kullanarak erek odaklı bir aktarım yapmıştır.

Tablo 34

K.M. (s.15) ان حب مستبې .ان ف ج ج ل ت خ ي ف ه ن ي ب ج م ث ل ا .ه د ع ق م ق و ف م ئ ا ن ي ب ا
A.Ç. Babam koltuğuna oturmuş, uyukluyor. Yaklaşıp alnından öpüyorum. Gözlerini aralayıp sevecenlikle gülümsüyor bana. (s.23)
İ.Ç. Babam divanda mı uyumuş? Başı yavaş yavaş ama kesinlikle aşağı kaymakta. Sevimli bir gülümseme dudaklarında. (s.19)

ان ف ج ج ل ت خ ي ف ه ن ي ب ج م ث ل ا “alnından öpüyorum onu ve gözleri aralanıyor” şeklinde çevrilebilecek bu cümlelerin Arapçadan yapılan çeviride eşdeğerliği sağlandığı görülmekte ancak İngilizceden yapılan çeviride “Başı yavaş yavaş ama kesinlikle aşağı kaymakta” şeklindeki aktarımla hem eşdeğerlik sağlanamamış hem de “kesinlikle” sözcüğünün cümledeki kullanımından ötürü anlatımda bağdaşıklığa uyulmamıştır.

Tablo 35

K.M. (s.17) ... ا ه ا ب ا ب س ا ح ت ق ر ي غ ص ل ا
A.Ç. “Şuna bak sen! Küçücük başıyla kalkmış babasını hesaba çekiyor.” (s.26)
İ.Ç. “Evlat babasını kınıyor, ha,” derdi, gülerek. (s.21)

... ا ه ا ب ا ب س ا ح ت ق ر ي غ ص ل ا cümlesi “Küçücük çocuk babasına hesap soruyor” şeklinde de çevrilebilir. Arapçadan yapılan çeviride eşdeğerlik sağlanmakla birlikte “Şuna bak sen” eklemesi çevirmen tarafından yapılmıştır. Kaynak metne sadık kalmamış olarak görülen çevirmen, eserin erek dile çevirisinin genelinde yer yer eklemelerde bulunmuştur. Bu eklemeler genelde çeviride anlam kaybına yol açmaktadır. Çevirmen, anlamı güçlendirmek için eklemeler yapıyor dahi olsa, yazar böyle bir anlatımı tercih etmemiştir dolayısıyla başarılılabildiği kadar kaynak metne sadık kalmak eşdeğerlik açısından mühim bir durum olarak görülmektedir. Cümlelerin İngilizceden yapılan çevirisinde kullanılan “kınıyor” ifadesi de kaynak metne uygun bir ifade değildir. “Kınama”, ayıplama manasını içeren bir fiildir ve Arapçada var olan ن ا د ا / ن ي ن fiilleri kınamak, ayıplamak anlamına gelmektedir. Cümlede geçen ب س ا ح fiili hesaba çekmek, hesaplaşmak manasını taşır.

Tablo 36

K.M. (s.27) ا ب ه ق ح ت س ت ا م ا ه ا ل و ا ا ذ ا ل ج ر ل ا ي ل ع ب ي ع ا ل و ع و ر ش م ق م ي ق ا ر م ل ا ع ا ر ث ي ر خ ا ل ا ي ا ز م ل ا ي ل ا ف ا ض ا ل
A.Ç. “Niye öyle bakıyorsun. Kadının zenginliği utanılacak bir şey değil ki! Bana göre diğer niteliklerine ek olarak ayrıca zengin olan bir kadını erkeğin yeğlemesi, hiç de bir kusur olarak değerlendirilemez.” (s.42)
İ.Ç. Bir kadının serveti yasal hakkıdır, bu da kadına hakkını verdiği sürece erkeğe karşı kullanılmamalıdır, hem sonra başka yararlar da var,” diye açıkladı Enver Ellem. (s.32)

Yukarıdaki cümlelerin Arapça çevirisinde yer verilen “Niye öyle bakıyorsun” cümlesinin kaynak metinde bir karşılığı bulunamamıştır. Çevirmen, yazarın tercih etmediği bir eklemeye bulunmak istemiştir. “Kadının zenginliği utanılacak bir şey değil ki” aktarımında da eşdeğerlik sağlanamamıştır. Buna ek olarak, İngilizce çeviride, “bu da kadına hakkını verdiği sürece erkeğe karşı kullanılmamalıdır, hem sonra başka yararlar da var” şeklinde aktarılan cümlede de eşdeğerlik sağlanamamıştır. Bu cümle, “Kadının serveti yasal hakkıdır ve nasıl başka niteliklerinden ötürü tercih ediliyorsa, bir kadının zengin oluşu nedeniyle de tercih edilmesi erkek için ayıp değildir.” şeklinde çevrilebilir.

Tablo 37

K.M. (s.27) جوزتت مل يديس اي قرذعم :يري دم تلأسف ثي دحل لى رج م ري غت لى ا تل مل موي لى تح؟!
A.Ç. Gülistan konuyu değiştirmek istediğinden olmalı, Enver’e bir soru yöneltiyor: “Kusura bakma ama sen niye evlenmedin bugüne dek?” (s.42)
İ.Ç. “Soracağım için başıslayın efendim ama bugüne kadar siz neden evlenmediniz?” dedim patronuma, konuyu değiştirmeye çalışarak. (s.32)

Bu cümlelerin çevirilerine bakıldığında öznenin iki farklı şekilde aktarıldığını görmekteyiz. Arapçadan yapılan çeviride “Gülistan” cümlelerin öznesi iken İngilizceden yapılan çeviride anlattıcı yani “ben” özne durumundadır. Cümleler incelendiğinde Arapçadan yapılan çeviride başlaşıklığa uyulmadığı için eşdeğerliğin sağlanamadığı görülmektedir. تل مل cümlesinin öznesi تل yani 1. tekil şahıs zamiri olan “ben” iken çeviride “o” üçüncü tekil şahıs zamiri kullanılmaktadır. Hâlbuki öyle olsaydı, yazar fiili bu cümlede تل مل formunda kullanırdı. Dolayısıyla İngilizceden yapılan aktarım eşdeğerliği sağlarken, Arapçadan yapılan aktarımda eşdeğerlik sağlanamamıştır.

Tablo 38

K.M. (s. 30) .نم دي زم لى ا جاح ي ف ان سل :ي ن ز ح ة ي ر ا دم تل ل ق ف
A.Ç. “Yapabileceğimiz fazla bir şey yok...” “Ama o alçak herif, resmen bir entrika peşinde!” (s.47)
İ.Ç. “Fazlasına ihtiyacımız yok” dedim mutsuzluğumu belli etmeyerek. (s.35)

Bu örnekte görüldüğü üzere, Arapça çeviride çevirmen kaynak metinde olmayan bir cümle eklemesinde bulunmuştur. Bazen kaynak metindeki anlamı erek metnin okuruna hissettirebilmek için çeviri yetersiz kalabilmekte ve bu durumda anlamı güçlendirmek veya erek okura anlamı daha açık bir şekilde ifade edebilmek için eklemeler veya çıkarımlar yapılmaktadır. Ancak Arapça çevirideki “Ama o alçak herif, resmen bir entrika peşinde!” cümlesinin eklenmesi çeviri için anlamsal bir kayıptır. Neticede yazar böyle bir cümle kurmamıştır. Çevirmenin metne bu tarz bir müdahalesi eşdeğerliği sağlamamıştır. İngilizceden yapılan çeviride ise eşdeğerliğin sağlandığı görülmektedir.

Tablo 39

K.M. (s.33) لكب ري دجو بي طى تف ناولع نأ ال! ان زحي امو، ادمأ ين أن امك اوبأ هن! ري...
A.Ç. “Ben anaysam o da baba herhalde! Tek üzüntümüz, Ulvan gibi son derece iyi karaktere sahip bir delikanlıyı yitirecek olmamız.” (s.53)
İ.Ç. “O babasıysa ben de annesiyim Randa’nın. Ama ikimiz de Elvan için üzülmüyoruz. Çok iyi bir çocuk o, iyi şeylere layık.” (s.38)

Yukarıdaki cümle “Ben annesiysem o da babası, biz sadece Ulvan’a üzülmüyoruz. O iyi bir çocuk ve en iyi şeylere layık...” şeklinde çevrilebilir. Arapçadan yapılan çeviride “Ulvan gibi son derece iyi karaktere sahip bir delikanlıyı yitirecek olmamız” ifadesi Ulvan’ı kaybedecekleri için üzüldükleri anlamı yer almakta hâlbuki kaynak cümleden böyle bir anlam çıkarılamamaktadır. Dolayısıyla çeviri metinde eşdeğerlik sağlanamamıştır. İngilizceden yapılan çeviride ise امك bağlacının çeviride farklı konumlandırılmasından kaynaklı bir hata oluşmuş “ben annesiysem” şeklinde başlayacak cümle, “o babasıysa” şeklinde başlamıştır. Dolayısıyla söz konusu çeviride de eşdeğerlik sağlanamamıştır.

Tablo 40

K.M. (s.49) مكلجأ نم ىقشنن ان أن ان بسح
A.Ç. Uğrunuza çektiklerimiz yetip artıyor zaten. (s.78)
İ.Ç. Sanki sadece senin uğruna çalışıp didindiğimizi sanıyorsun. (s. 55)

Bu cümlede verilmek istenen anlam Arapçadan yapılan çeviride görülmektedir. Eşdeğerliğin sağlandığı bu çeviriye kıyasla İngilizceden yapılan çeviride eşdeğerlik sağlanamamıştır. “Uğruna çektiklerimiz sıkıntılar bize yetiyor” anlamının aktarılması gerekirken -sanki, sadece, sanıyorsun gibi kaynak metinde bulunmayan ifadelerin yer aldığı söz konusu çeviri anlamsal etkiyi okura hissettirememiştir.

Tablo 41

K.M. (s.68) وىام 15 يف قرؤث نلعت! لجرلا اهي أ رارقلا اذه ام «نم لظلا بحى ال هن!» نم اعيمج ني رصم اب نلجسلا يف جزت؟ ربم تبس 5 يف اهي فصت م ال اة رحلا ناديم يف دعيم ل؟ ركف لاجر و بازحل لاجر، طابقأ، ني ملسم !. رصم اي قم رحلا ل ف نويزاهت نال
A.Ç. “Allah zalimleri sevmez” Bu aldığın karar neyin nesidir be adam! 15 Mayıs’ta devrim ilan ediyorsun, 5 Eylül’de devrimi tasfiye ettiğini açıklıyorsun.! (s. 106)
İ.Ç. Kötüleri sevmiyor. Bu bildirinin anlamı ne? Mayıs’ın 5’inde devrim ilan ediyorsun, Eylül’ün 5’inde iptal ediyorsun.! (s.75)

Bu örnekte görüldüğü gibi kaynak metinde yazar söze bir ayetle başlamıştır ve bunu tırnak işareti içerisinde sunmuştur. Arapça metinde yine aynı durum gözetilerek tırnak işareti içerisinde verilmiş, okura bunun ayet olduğu hissettirilmiştir. Ancak metnin İngilizceden yapılan çevirisinde “Kötüleri sevmiyor” şeklinde bir aktarım yapılmış, tırnak işareti veya herhangi bir noktalama işareti kullanılmamış dolayısıyla ayet olduğu okura hissettirilememiştir. Ayrıca نَدِيْلَاطِلَا kelimesi “kötüler” olarak değil “zalimler” olarak çevrildiğinde eşdeğerliği tam olarak sağlamaktadır. Bu nedenle İngilizceden yapılan çeviri kaynak metinle eşdeğerliği sağlayamamıştır. Ayrıca cümlelerin İngilizce çevirisinde bir tarih yanlışlığı yapılmıştır. Kaynak cümlede 15 Mayıs'ta devrim ilan ediyorsun, 5 Eylül'de tasfiye ettiğini açıklıyorsun” şeklinde yer alan cümle İngilizceden aktarılan metinde “Mayıs'ın 5'inde devrim ilan ediyorsun, Eylül'ün 5'inde iptal ediyorsun” şeklinde yer almıştır.

Tablo 42

K.M. (s.77) رَشْنَل لِي بَس رَصْقَا وَه: «قِافْشِ اب تَلْق ف . اِي د ا ح م رِي ش ت س ن ن ا ن س ح ت ي س ة ح ي ض ف ل ا»
A.Ç. “Bir avukata danışsak fena olmaz.” “Gerek yok babacığım” dedim. Bu skandalın daha çabuk yayılmasından başka bir işe de yaramaz. (s.119)
İ.Ç. “Bir avukata danışsak iyi olacak.” “Skandalın duyulmaması için en iyi yol bu olur.” (s.84)

Yukarıdaki baba-kız arasında geçen diyalogda birbirine zıt iki çeviri söz konusudur. Arapçadan yapılan çeviride kaynak cümlelerin anlamı korunmuş, çevirmen yine yazarın cümlelerine eklemeler yaparak çeviri metne aktarmıştır. Eşdeğerliğin sağlandığı bu aktarımda çevirmen, kaynak metinde قِافْشِ اب ifadesinin yer almasından ötürü “Gerek yok babacığım” şeklinde bir eklemeye bulunmuş olabilir. İngilizceden yapılan çeviride ise kaynak metnin anlamına zıt bir anlam hâkimdir. Ayrıca cümlede olumsuzluk edatı yokken çevirmenin böyle bir aktarım yapması bağışıklık ilkelerine uyulmamasından kaynaklı anlamsal bir kayıp ortaya çıkarmaktadır. Kaynak metne sadık kalınmayarak eşdeğerlik sağlanamamıştır.

2.3.2. Kelime Üstü Düzeyde Eşdeğerlik

Tablo 1

K.M. (s.14) فِرْظَلَا ي عَدِي ج م س ه ن ا
A.Ç. “ Adi herif, resmen zarf atıyor.” (s.22)
İ.Ç. “İğrenç biri ve zeki olduğunu sanıyor.” (s.17)

Cümlelerin Arapçadan yapılan çevirisinde çevirmen kullanımsal eşdeğerliği sağlama konusunda başarılı olmuştur. فِرْظَلَا ي عَدِي “zarf atmak” alışılmış bir bağdaştırma ve

erek dilde kullanımı göz önünde bulundurulduğunda kaynak metin okuru üzerinde oluşturduğu etkiyi erek okur üzerinde de oluşturduğu görülmektedir. İngilizceden yapılan çeviride ise çevirmenin, فرظلا يدعى bağdaştırmasını “zeki olduğunu sanıyor” şeklinde hatalı çevirerek eşdeğerliği sağlayamadığı görülmüştür.

Tablo 2

K.M. (s.27)	!رظخا وفع تءاج مأ ءدوصقم !قن عطي أو ءن عطي
A.Ç.	Sözcüğün tam anlamıyla bana sokulmuş bir çuvaldızdı bu! Kasten yapıp yapmadığını bilemiyorum! (s.43)
İ.Ç.	Hançer darbesi, hem de ne biçim! Kasıtlı mıydı, tesadüfi mi?. (s.32)

قن عطي “yara, saldırı” (bıçak vb.)” anlamına gelen bir kelimedir. Ancak yazarın kaynak metinde beklenmedik bir iğneleme karşısında çaresiz duruma düşen adamın halini okura hissettirmek amacıyla kullandığı قن عطي sözcüğü Arapçadan yapılan çeviride “Sözcüğün tam anlamıyla bana sokulmuş bir çuvaldızdı bu” şeklinde çevrilmiştir. Bu çeviride kaynak metinde olmayan eklemeler yapılmış, anlatımda bağlaşıklığa uyulmamış, dolayısıyla cümlede anlatım bozukluğu oluşmuştur. Söz konusu cümle, “Sözcüğün tam anlamıyla bana sokulmuş bir çuvaldızdı” şeklinde olsaydı bağlaşıklığa uygun bir cümle olabilirdi. İngilizceden yapılan çeviride ise قن عطي sözcüğü, “hançer darbesi/bıçak darbesi” şeklinde çevrilerek yapılan bağdaştırmayla eşdeğerlik sağlanmıştır.

Tablo 3

K.M. (s.33)	ع اى ضل ا كشو وى لى ع كب ي مش ت ح م اى تن بل ا ، رى دق ت ل ا ن س ح ك د ن ع
A.Ç.	“Bakınız, siz son derece akli başında bir insansınız. Bu gidişle kızımız Rande, ha evde kaldı ha kalacak Muhteşemi Bey.” (s.52)
İ.Ç.	“Siz karar verin Muhteşim Bey. Kız mahvolmanın eşiğinde.” (s.38)

Bu cümlede ع اى ضل ا kelimesi ailesi tarafından evde kalmak üzere olduğu düşünülen kız için kullanılmakta ve kelime bu bağlamda “telef olmak” anlamına gelmektedir. كشو وى لى ع “olmak üzere” anlamına gelmekte dolayısıyla cümlelerin çevirisi “Varın siz karar verin Muhteşemi Bey, kızımız telef olmak üzere.” şeklinde olabilir. Arapçadan aktarılan çeviride yine çevirmenin eklemelerine rastlanmaktadır. “Bakınız, siz son derece akli başında bir insansınız” رى دق ت ل ا ن س ح ك د ن ع cümlesinin anlamını karşılayamamakta dolayısıyla çeviride eşdeğerlik sağlanamamaktadır. Sizin takdiriniz/ Karar sizin şeklinde bir aktarım daha doğru olacaktır. ع اى ضل ا كشو وى لى ع ifadesi “ha evde kaldı ha kalacak” şeklinde çevrilerek anlatımda bağlaşıklığa uyulmamış, anlatım bozukluğu ortaya çıkmıştır. Tekrarlanarak kullanıldığında eşitlik anlamı veren bir söz olan “ha... ha...” bu cümleden çıkarılıp, cümle “evde kaldı, kalacak” şeklinde çevrilirse daha doğru ve metnin bilgi akışına daha yakın bir kullanım olabilir.

Tablo 4

K.M. (s.35)
قد حتمل اتي ال اول اوو ايس ورو حاتفن ال اووي نوي ٥ . يس امل ا نم لي ووط طخ هن! ... ن يفس ح ن م ل ا ق ك ل م م و
A.Ç. Bir yığın trajedinin uzantısı bu! 5 Haziran, Açılma politikası, Rusya, Amerika, bir yığın zimbirtı... (s.55)
İ.Ç. Bir sürü felaket peş peşe: 1967 Haziranı, İnfıtah, Rusya, Amerika ve ahlâksızların krallığı... (s.40)

ن يفس ح ن م ل ا ق ك ل م م و ifadesi ile yazarın 1967 Arap-İsrail savaşına atıfta bulunup Arapça'da قد حتمل اتي ال اول اوو ايس ورو حاتفن ال اووي نوي şeklinde karşılık bulan Birleşik Krallık İngiltere'yi kastettiği düşünülmektedir. Arapçadan yapılan çeviride bu tamlama "bir yığın zimbirtı" şeklinde çevrilmiş, eşdeğerlik sağlanamamıştır. İngilizceden yapılan çeviride ise "Ahlâksızların krallığı" bağdaştırmasıyla çeviride eşdeğerliğin sağlandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra ٥ ووي نوي 5 Haziran tarihinin İngilizce erek metinde 1967 Haziranı şeklinde çevrilmesinin nedeni, söz konusu tarihte başlayan Arap-İsrail savaşının erek okur tarafından 1967 tarihiyle hatırlanacağı düşüncesi olabilir.

Tablo 5

K.M. (s.67)
...س و م ا ق ل ا ا ذ ه ح ت ف ل ي ع ا د ال ... ال ... ال
A.Ç. "Hayır, hayır... Bu şekilde ağız açık gözü yummanın âlemi yok!" (s.105)
İ.Ç. "Hayır, hayır, bu konuyu açmaya gerek yok." (s.72)

Arapçadan yapılan çeviride, erek metin okurunun anlamı rahatça çıkarabileceği bir ifade kullanılmıştır. Eğer kaynak metinde yer alan س و م ا ق ل ا ا ذ ه ح ت ف ل ي ع ا د ال cümlesi metne sadık kalarak sözcüğü sözcüğüne çevrilseydi "bu sözlüğü açmaya gerek yok" şeklinde bir anlam ortaya çıkacaktı ve Türk okurda kaynak dil okurunda uyandırdığı etkiyi uyandırmayacaktı. Dolayısıyla böyle durumlarda kullanımsal eşdeğerliği sağlamak açısından ve erek kültür okurunun açık bir şekilde anlatılanı anlamasını sağlayacak bir anlatım tarzı ile yeniden oluşturulabilir. Söz konusu cümle: "Böyle konuşmana lüzum yok..." şeklinde de çevrilebilirdi. İngilizceden yapılan çeviride "bu konuyu açmaya gerek yok" aktarımının, kaynak dilde var olan deyimsel ifadenin çevirmen tarafından yanlış anlaşılmasından ötürü bu şekilde yapıldığı düşünülmektedir.

Tablo 6

K.M. (s.9)	لجأ اهدن ع هدصري ةتداح وحن ىعو الب ىرجي نونجملا
A.Ç. Ölümün beni beklediği ana doğru gemi aزیا almışçasına hızla ilerliyor zaman. (s.14)	
İ.Ç. Çılgın adamlar kaza geçirip alinyazılarıyla buluşmak için bilinçsizce hız yapıyorlar. (s.11)	

At, gemi azıları arasına alıp etkisiz bırakarak süvarisinin yönetiminden çıkmak ve alabil-diğine koşmak anlamına gelen “gemi aزیa almak” ifadesi bu cümlede tam olarak anlam karşılığını vermektedir. Her kültürde var olan deyimsele ifadeler, aynı dili konuşan halkın ortak hafızası sayıldığı için sözün uzatılmasını engeller (Doğru, 2011, s. 29). Zamanın çok hızlı ilerleyişinin konu edildiği bu metinde de “gemi aزیa almak” deyimini kullanmak, cümlelerin anlamını uzun uzadıya anlatmaya gerek kalmadan, eşdeğerliği sağlamaya yardımcı olmuştur. İngilizceden yapılan çeviride ise çevirmenin cümleyi yanlış anlamış olması dolayısıyla eşdeğerlik sağlanamamış, “çılgın adamlar”, “kaza geçirmek”, “bilinçsizce hız yapmak” gibi kaynak metinde yer almayan ifadeler çeviriye eklenmiştir.

Tablo 7

K.M. (s.14)	لجأ اهدن ع هدصري ةتداح وحن ىعو الب ىرجي نونجملا ىباصعأ راثأ
A.Ç. İş yerinden her zamanki gibi Randa'yle birlikte çıkıp, Nil caddesinden eve yürüdük. Evlerimizin bulunduğu sapağa geldiğimizde: “Herif, sinirlerimi tepeme çıkardı!” dedim.(s.22)	
İ.Ç. Paltolarımıza sarınıp Randa'yla birlikte Nil Sokağı'na sapınca ona, “Adam sinirimi bozdu,” dedim. (s.17)	

Tepesini attırmak, çileden çıkarmak anlamında kullanılan ىباصعأ راثأ ifadesi Arapçadan yapılan çeviride doğru şekilde aktarılmış ve eşdeğerlik sağlanmıştır. Ancak ىفنىفوفلم انىفطعم “paltolarımıza sarınıp” şeklinde ifade edilebilecek cümleyi aktarmayı çevirmen uygun görmemiştir. Dolayısıyla bir çeviri kaybı söz konusudur. İngilizceden aktarılan cümlede de “Adam sinirimi bozdu” kullanımı yerine “Adam sinirimi tepeme çıkardı” veya “Adam sinirimi hoptattı” şeklinde bir kullanım hem kaynak metne sadık hem erek kültüre uygun bir aktarım olarak görülebilir.

Tablo 8

K.M. (s.21)
نَا انذخاوت ال انبر“ ةي صخش ل كسامتو قوقل او طاشنل ا يف لجر اهن أك ”ان اطحأ و ان يسن
A.Ç. İşinde, enerjide, şahsiyetini korumada bir erkek kadar güçlü bir kadındır o. “ <i>Rab-bimiz! Eğer unutacak ya da yanılacak olursak, bizi sorumlu tutma.</i> ” (s.26)
İ.Ç. Aslına bakılırsa, enerjisi, gücü ve dayanıklılığı açısından erkekten farkı yok. (s.32)

نَا انذخاوت ال انبر Bakara 286. Ayetin, metnin İngilizceden çevirisinde yer almıyor oluşu bir çeviri kaybıdır. Kaynak metinle eşdeğerlik sağlanamamıştır.

Tablo 9

K.M. (s. 22)
”اقوهُز ناك لِطِبَابِلَا نًا لِطِبَابِلَا قَهَزُو قُحَلَا ءاج لُقُو“
A.Ç. “De ki: Hak geldi batıl ortadan kalktı. Zaten batıl ortadan kalkmaya mahkûmdur.” (s.35)
İ.Ç. Söyle, gerçek geldi ve sahtelik yok oldu. Sahte olan kaybolmaya mahkûmdur. (s.27)

İsra suresi 81. Ayette yer alan “Hak geldi batıl yok oldu. Şüphesiz batıl yok olmaya mahkûmdur” ifadesini İngilizceden çeviren çevirmen hak için “gerçek”, batıl için “sahte” karşılıklarını kullanmış ancak eşdeğerlik sağlanamamıştır. Ayetlerin özel olarak herhangi bir noktalama işareti veya yazım şekliyle belirtilmediği söz konusu çeviri eserin genelinde, bu şekilde bir kayıp söz konusu olmuştur.

Tablo 10

K.M. (s.31)
”امن يسىل ا يف لوال ا يتفلا ةب هوم كل مت ال“
A.Ç. “Baksana. Çocukluğunda hiç sinemaya falan gitmedin mi sen?!” (s.48)
İ.Ç. “Belki de beyazperdede genç bir başbakanın yeteneğine sahip olduğunu keşfe-dersin?” (s.35)

Her alanda işinin en iyisi olanlar için kullanılan لوال ا يتفلا sıfat tamlaması kaynak met-ne bakıldığında “başrol oyuncusu” manasında kullanılmaktadır. Ancak dönemin ünlü sinema oyuncusu Ahmed Remzi'nin lakabı da olması hasebiyle yazarın bu duruma gön-dermede bulunmuş olma ihtimali de düşünülebilir. Bu çerçevede bakıldığında her iki çeviride de eşdeğerlik sağlanamamıştır.

Tablo 11

K.M. (s.33)	<u>ءاشى ام دللا لعفىل</u>
A.Ç. Hayırlı olur inşallah. (s.53)	
İ.Ç. Allah yardımcımız olsun. (s.38)	

Yukarıdaki cümle aynı zamanda İbrahim suresi 27.ayette de geçmektedir ve “Allah dilediğini yapar” anlamına gelir. Dolayısıyla her iki çeviri metinde de eşdeğerlik sağlanamamıştır.

Tablo 12

K.M. (s. 41)	<u>دوربب يل لوقت ي هو قىذوم قرجضم تتاب يتخ اءانس ى تح</u>
A.Ç. Sıkıntıdan patlama noktasına gelmiş kız kardeşim, soğuk bir ses tonuyla olaya ilişkin yorumunu bildiriyor. (s.64)	
İ.Ç. Ablam Sena bile sırnaşık ve hınzır olmuştu. (s. 45)	

Yukarıdaki cümlelerin Arapçadan çevirisinde tam bir eşdeğerlik söz konusuysa İngilizce çevirisinde قىذوم قرجضم تتاب ifadesi için “sırnaşık ve hınzır” sıfatlarını kullanmayı tercih eden çevirmen eşdeğerliği koruyamamıştır. Sıkıntıdan patlama noktasına gelmek ifadesiyle sırnaşık ve hınzır olma durumu hiçbir şekilde uyuşmamaktadır.

Tablo 13

K.M. (s.44)	<u>ح لملل توصلا اذهو مامحلل پارس او راجشال او لينلاو عامسلل كلفلل او راءنلاو ليلا فال تلخ او ضرللاو تاومسلل ق ل خ ي ف ن ا ءامسلل نم هللا لذنا امو سانلا عفني امب رحبلل ي ف ي رجت ي بلل قباد لك نم اءي ف شب و اءتوم ذعب ضرللا هب اي خ اف اءم نم نولق عي موقل تايال ضرللاو اءمسلل نيب رخسلل باحسلل او حايرللا في رصتو</u>
A.Ç. Gökyüzü, Nil, ağaçlar sıra sıra güvercinler ve davudi bir sesle okunan ayetler: “Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde insanlara yararlı şeylerle denizde süzülen gemilerde, Allah’ın gökten indirip yeri ölümünden sonra dirilttiği suda, her türlü canlıyı orada yaymasında, rüzgârları ve yerle gök arasında emre amade duran bulutları döndürmesinde, düşünen kimseler için deliller vardır. (s. 69)	
İ.Ç. Gökyüzü, Nil nehri, ağaçlar, güvercinler ve bu garip ses: Semanın ve dünyanın yaratılışı ve geceyle gündüzün yer değiştirmesi, denizlerde dolaşip insanlara kazanç sağlayan gemiler ve kuruyan dünyayı canlandırısın diye Allah’ın göklerden yağdırdığı su ve Rabbimin dünyaya gönderdiği çeşit çeşit sürüngen, rüzgârların yön değiştirmesi, gökyüzüyle yeryüzü arasında sıkışan bulutlar. Bütün bunlar kuşkusuz anlayışlı bir halka gönderilmiş işaretlerdir. (s.49)	

“Şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanlara yarar sağlayacak şeylerle denizde seyreden gemilerde, Allah'ın gökyüzünden indirip kendisiyle ölmüş toprağı dirilttiğı yağmurda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları ve gökle yer arasındaki emre amade bulutları evirip çevirmesinde elbette düşünen bir topluluk için deliller vardır” (Bakara, 164) ayeti Arapçadan çevirisinde eşdeğerliği sağlanmış şekilde yer alırken İngilizce çevirisinde ayet olduğuna dair herhangi bir ibare bulunmamakta, çevrilirken de yazarın ifadesi şeklinde yansıtılmıştır. يُنَادِيكُمْ مِنْ أَيْفٍ يُبِينُ kısmında “Allah'ın yeryüzünde her çeşit canlıyı yayması” anlamına gelen cümleyi çevirmenin sanki yazarın ifadesiymiş gibi “Rabbimin dünyaya gönderdiği çeşit çeşit sürüngen” şeklinde ifade etmesi çeviri eşdeğerliğini sağlayamamıştır.

Tablo 14

K.M. (s.57)	<u>يُنَادِيكُمْ مِنْ أَيْفٍ يُبِينُ</u>
A.Ç. “Sabreden derviş muradına ermiş.” (s.90)	
İ.Ç. “Sabır fazilettir.” (s.63)	

يُنَادِيكُمْ مِنْ أَيْفٍ يُبِينُ atasözünün tam karşılığı Arapçadan çevrilen cümlede “Sabreden derviş muradına ermiş.” şeklinde erek odaklı bir aktarımla verilerek eşdeğerlik sağlanmış ancak İngilizceden yapılan çeviride “Sabır fazilettir.” aktarımıyla kelime üstü düzeyde eşdeğerlik sağlanamamıştır.

Tablo 15

K.M. (s.59)	<u>كُلُّ شَيْءٍ بِقَعِ عَارِكُشْ</u>
A.Ç. “Sağol! “Darısı başına.”	
İ.Ç. “Teşekkür ederim, sana da iyi şanslar”	

Bu cümlenin doğru kullanımı Arapçadan aktarılan cümlede “Darısı başına” şeklinde verilmiştir. Cümlenin İngilizceden çevirisinde ise “sana da iyi şanslar” ifadesi tamamen yanlıştır ve eşdeğerliği sağlayamamıştır. İyi şanslar أَدَى عَسِ اظح şeklinde ifade edilebilir.

Tablo 16

K.M. (s.82)	<u>لِمَ حَمَلَا مَوِي الِ شِي جَلَا يرن نكن مل : ي ض امل ا نم تو صب تلق</u>
A.Ç. Maziyi hatırlayıp: “Eskiden orduyu oturup böyle seyretmek mümkün bile değildi” diyorum. “Orduyu ancak seferberlik zamanında görebilirdik.” (s.128)	
İ.Ç. “Orduyu ancak Mahmal Töreni'nde görebiliriz.” Dedim geçmişten yankılanan sesle.(s.89)	

Bu cümlede geçen **لحم حملا دوى** Mahmal töreni İslami bir geçmişe dayanır. Kâbe örtüsü taşıyan Mahmal kervanları kutlama törenlerine gönderme yapan yazarın bu örneğini İngilizceden çeviri yapan çevirmen dipnot olarak açıklamış, bu bilgiye aşına olmayan Türk okura açıklamada bulunmuştur. Çeviride bu gibi açıklamalar gerek olunan yerlerde yapılmalıdır. Çünkü kültür transferi sırasında kaynak kültür erek kültüre nüfuz etmiyorsa başarılı bir çeviriden söz edilememektedir. Dolayısıyla İngilizceden yapılan çeviride eşdeğerlik sağlanmış ancak Arapçadan yapılan çeviride “Mahmal Töreni” yerine kullanılan “seferberlik zamanı” ifadesi eşdeğerliği sağlayamamaktadır.

Kelime ve kelime üstü düzeyde eşdeğerliğe örnek olarak verilen cümlelerin dışında, çeviri eserlerde eşdeğerliğin sağlanamadığı farklı örneklere de rastlanmıştır. Örneğin, kaynak eserde yer alan özel isimlerin İngilizceden yapılan çevirisinde zaman zaman eşdeğerlik sağlanamamıştır. Bu da Arapça isimlerin İngilizceye çevrilirken belirli yazımsal ve sessel değişimlere uğramasından ötürüdür. Örneğin: **دىازى دمشتحم** “Muhteşemi Zayid” ismi Muhteşim Seyid olarak **ى دمشتحم زاوف ناولع** “Ulvan Fevvez Muhteşemi” ismi Elvan Favaz Muhteşim, **كرابم نامى لس قدنر** “Rande Süleyman Mübarek” ismi Randa” **ىدالع رونأ** “Enver Allam” ismi Enver Ellem, **رذوبأ** “Ebu Zer” Ebu Dar şeklinde çevrilmiştir. Arapçadan yapılan çeviride ise kaynak eserde yer alan bazı özel isimlere hiç yer verilmemiştir. Örneğin,

K.M. (s.48)

شىرى هقم

A.Ç. Çay bahçesi (s.75)

İ.Ç. Cafe Riche (s.53)

K.M. (s.28)

تسك تىبل ا يف اقبلا ىل ع هتبغر ىل ع تقفاوو حلبلا قل الكو يف رجات نم تجوزت ..تیب

A.Ç. Ardından da bayan bir hurma şirketinin sahibi olan bir tüccarla evlendi. (s.44)

İ.Ç. Sonra kız Vekâlet el Balah'lı zengin bir tüccarla evlendi. (s.33)

K.M. (s.80)

...ن س احم ىتخاوى م اوى بى! ىدال ح ا يف ىرأ

A.Ç. Bugünlerde pek hayırlı rüyalar görüyorum. Babam, anam ve kız kardeşim her gece rüyama giriyor. Allah hepsine rahmet eylesin. (s.124)

İ.Ç. Rüyamda babamı, annemi ve kız kardeşim Mehasin'i görüyorum.”(s.87)

Bununla birlikte kaynak metinde yer alan yemek isimlerinin İngilizceden aktarılan çevirilerinde de eşdeğerlik problemi yaşanmıştır. Çünkü bu isimler kültürün bir ögesidir ve çeviri sorunları en çok kültürel farklılıklardan ötürü ortaya çıkmaktadır. Belirli kavramların

kaynak ve erek dillerde farklı çağrışımlarının yanı sıra, kaynak dilin sözcüğü hedef dile tamamen yabancı bir kavramı ifade edebilir (Suçin, 2013, s. 134). Çevirmen bu tarz durumlar için kaynak kültür hakkında belirli bir ölçüde bilgi sahibi olmalıdır. Örneğin,

K.M. (s.15)

نم دي زمل اندن ع ح اسم ال؟ بي ق ث ي ال أن كل و ادي ج كل ذ م ه ف أ . امت غم ابي ئ ك تق و ل ل او ط ل ظ
اهل ي تب اج تست ا دش أ ام ق ش ل ال ي ف ل و ج ت ة ي خ و ل م ل ا ة ح ئ ا ر . ق ل ق ل ل ا

A.Ç. Eve girdiğimde çok sevdiğim Muluhiyye kokusu geliyor burnuma. (s.23)

İ.Ç. O dakikadan beri canı sıkkin ve üzgün. Onu gayet iyi anlıyorum, ama bana hiç mi güveni yok? Daha başka kaygılara yerimiz kalmadı. Apartmanın içini ebegümeci çorbasının kokusu sarmış. İştahım kabardı gerçekten.(s.19)

ة ي خ و ل م ل ا el-muluhiyye özellikle Suriye ve Mısır'da sakı bitkisi olarak yetiştirilen saplı ve yapraklı bir bitki ile bu bitkiden yapılan yemeğe verilen addır. Türkçede bu sözcüğü tam olarak karşılayan bir sözcük bulunmamaktadır (Suçin, 2013, s. 135). Ara dil İngilizceden yapılan çeviride bu yemeğe Türk kültüründe bir karşılık bulunmak istenerek "ebegümeci" denmişse de tam bir eşdeğerlik sağlanamamıştır.

K.M. (s.6)

ة ي م ع ط ل ا و ا ه د ح و س م د م ل ا ح ا ب ص ل ا ي ف ا ن ع م ج ي

A.Ç. Şimdi hep birlikte kahvaltıya oturup bakla ezmesi ve ta'miyye yiyeceğiz. (s.9)

İ.Ç. Şimdi kahvaltıda fasulye ya da felafil yiyoruz. (s.8)

Bu örnekte de س م د م ل ا el-medames ve ة ي م ع ط ل ا et-ta'miyye yemek isimlerine rastlıyoruz. el-Medames kuru baklanın haşlanıp püre haline getirilmesiyle ortaya çıkan bir yemektir. Buna Arapçadan yapılan çeviride "bakla ezmesi" karşılığı verilmiştir. İngilizceden yapılan çeviride "fasulye" olarak belirtilmiş ve erek kültür okurunun zihninde tamamen başka bir yemeği canlandırmış, dolayısıyla eşdeğerlik sağlanamamıştır. Aynı şekilde et-ta'miyye yemeği nohut ve baklanın köfte yapılarak yağda kızartılmasıyla oluşan bir yemek türüdür. Mısır'da ta'miyye diğer Arap ülkelerinin bazılarında felafil denmektedir. Ancak İngilizceden yapılan çeviride ta'miyye yerine felafil denmesi çeviriye herhangi bir yarar sağlamamış, yabancı bir isim başka yabancı bir isimle belirtilmiş olmaktadır. Dolayısıyla yemek isimleri erek kültürde yer almıyorsa, çevirmen tarafından değiştirilmeyip, okurun anlamasını sağlamak için de açıklaması dipnot olarak verilirse daha doğru bir aktarım şekli olabileceği düşünülmektedir.

Bunlara ek olarak kaynak metinde ayet ve dualara çokça yer verilmiş, çeviri metinlerde ise bu anlamda eşdeğerlik sorunları oluşmuştur. Özellikle İngilizceden yapılan çeviride ayetlerin aktarımında sıkıntılar olduğu görülmüştür. Ayrıca ayetin geçtiği metinde tırnak işareti vb. bir işaretin olmaması, ayetin eğer okur aşına değilse anlaşılmasına dahi sebebiyet vermiştir.

K.M. (s.21)

”ان اَطْحَأْ وَاَنْ يَسْنَنْ اِنْ اِنْذِخْتِ الْاَنْبِيَاءَ“ ظهري صخش لالكسامتو قوقل او طاشنل ايف لجر اهنأك

A.Ç. İşinde, enerjide, şahsiyetini korumada bir erkek kadar güçlü bir kadındır o. “Rabbimiz! Eğer unutacak ya da yanılacak olursak, bizi sorumlu tutma.” (s.26)

İ.Ç. Aslına bakılırsa, enerjisi, gücü ve dayanıklılığı açısından erkekten farkı yok. (s.32)

K.M. (s. 22)

”اقْوَهُزْ نَاكَ لَطِيبًا نَّ اِنْ لَطِيبًا قَهَزَوْ قُحْنَا ءاج لُقُو“

A.Ç. “De ki: Hak geldi batıl ortadan kalktı. Zaten batıl ortadan kalkmaya mahkûmdur.” (s.35)

İ.Ç. Söyle, gerçek geldi ve sahtelik yok oldu. Sahte olan kaybolmaya mahkûmdu. (s.27)

K.M. (s.68)

يف ادهي فصت مٹ وى ام 15 يف قرؤت نلعت؟! لجر ل ادهي ا رارق ل اذه ام «نجد اظلا بحى ال هن»
ل اجر و بازح ال ل اجر ، طابق ا ، ن ي م ل س م ن م اع ي م ج ن ي ي ر ص ل اب ن ج س ل ا يف جز ت ؟ ربم تب س 5
.. ر ص م ا ي م ح ر ل ل ك ل ف ن و ي ز ا ه ن ت ن ال ال ا ل ة ي ر ح ل ل ن ا د ي م يف د ع ي م ل ؟ ر ك ف

A.Ç. “Allah zalimleri sevmez” Bu aldığın karar neyin nesidir be adam! 15 Mayıs'ta devrim ilan ediyorsun, 5 Eylül'de devrimi tasfiye ettiğini açıklıyorsun.! (s. 106)

İ.Ç. Kötüleri sevmiyor. Bu bildirinin anlamı ne? Mayıs'ın 5'inde devrim ilan ediyorsun, Eylül'ün 5'inde iptal ediyorsun.! (s.75)

Aynı zamanda bazı duaları da erek kültüre aktarırken bazı sıkıntılar oluşmuştur. Örneğin:

K.M. (s. 21)

”بىر اى انى لى ع الو انى ل اوح“

A.Ç. Sen yine de nimetlerini esirgeme Tanrım! (s.33)

İ.Ç. Allah korusun! (s.26)

”بىر اى انى لى ع الو انى ل اوح“ havaleyna ve la aleyna ya Rab! Yağmur duasında kullanılan ve “Allah'ım! Üzerimize değil, çevremize yağdır” şeklinde çevrilebilecek bir ifadedir. Çünkü yağmur yağınca bir felaket de olabilir, ancak Allah'tan yağmurun rahmet olması istenir. Bu bağlamdan yola çıkacak olursak, Arap kültüründe kötü durumlar karşısında yer yer kullanılan bu ifade “Allah başa vermesin” şeklinde Türkçede karşılığını bulabilir. Ancak Kuran-ı Kerim'in Arapça olması ve İslam dini klasik literatürünün bu dille yazılması nedeniyle dinsel ve geleneksel odaklı ifadeler yoğun bir biçimde Arapçaya nüfuz etmiştir. Birçok noktada benzer dini ve kültürel değerleri paylaşmasına rağmen, kültür odaklı birçok Arapça ifadeyi Türkçeye aktarmak kolay değildir (Suçin, 2013, s. 136).

Sonuç

Bu çalışmada, karşılaştırmalı çeviribilim çalışmalarına katkı sağlaması amacıyla, Mısırlı yazar Necîb Mahfûz'un, "Başkanın Öldürüldüğü Gün" adıyla Türkçeye çevrilen "*Yevme Kutile'z-Za'îm*" adlı eserinin kaynak dil Arapçadan erek dil Türkçeye çevirileri incelenerek, çeviri sürecindeki sözdizimsel, anlamsal, kültürel birtakım çeviri kayıpları ortaya çıkarılmıştır. Arapça kaynak metin ile Türkçe çeviriler eş zamanlı okunarak, metinler karşılaştırmalı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Bu inceleme Mona Baker'in (1992) beş düzeyde ele aldığı eşdeğerlik tasniflerinden, kelime ve kelime üstü eşdeğerlik sınıflandırmaları temel alınarak sınırlandırılmıştır. Yapılan bu sınıflandırmalar çerçevesinde, kaynak metin ile çeviri metinler bir arada verilmiş, çeviri kayıpları ortaya çıkarılmış ve cümlelerde eşdeğerlik sağlanıp sağlanmadığı yorumlanmıştır. Ayrıca özel isimler, yemek isimleri ve İslami kültürü yansıtan dinsel ve geleneksel odaklı ifadelerde çeviri eşdeğerliğinin sağlanıp sağlanmadığı incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda eserin Arapçadan yapılan çevirisi erek kültür odaklıyken, İngilizceden yapılan çevirinin kaynak metin odaklı olduğu görülmüştür. Her iki çeviride de yer yer eşdeğerliğin sağlanamadığı tespit edilmiş, Arapçadan yapılan çevirinin, her ne kadar kaynak metin odaklı olsa da, İngilizceden yapılan çeviriye nispeten eşdeğerliği sağlamada daha başarılı olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Baker, M.(1992). *In other words. A coursebook on translation*. Amsterdam: Routledge.
- Demirekin, M. (2014). *Çeviriyorum. Türkçede çeviri sorunları ve eşdeğerlik*. Konya: Eğitim.
- Demirezen, M. (1991). Çeviride kayıplar sorunu. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 1, 115-128.
- Doğru, E. (2011). *Dilin derin devleti deyimler*. Ankara: Fecr.
- Er, R. (1996). *Hırsızlar ve köpekler*. Ankara: Vadi.
- Er, R. (1997). *Modern Mısır romanı (1914-1944)*. Ankara: Fatih.
- Grossman, E. (2017). *Çeviri neden önemlidir?* (A. Ece, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi.
- Gündüzalp, N. C. (2008). *Charles Baudelaire'in şiirlerinin Türkçe çevirileri üzerine inceleme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Mahfûz, N. (2010). *Başkanın öldürüldüğü gün*. (İ. Özdemir, Çev.). İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Mahfûz, N. (1992). *Başkanın öldürüldüğü gün*. (L. Göktaş, Çev.). İstanbul: Ağaç.
- Mahfûz, N. (2006). *Yevme kutile'z-za'îm*. Mısır: Daru's-Şuruk.
- Suçin, M.H. (2013). *Öteki dilde var olmak. Arapça çeviride eşdeğerlik*. İstanbul: Say.
- Stolze, R. (2013). *Çeviri kuramları*. (E. Durukan, Çev.). İstanbul: Değişim.
- Vardar, B. (2001). *Dilbilim yazıları*. İstanbul: Multilingual.
- Yıldız, M. (1998). *Necîb Mahfûz'un sembolik romanları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, M. (2009). Necip Mahfuz (hayatı, eserleri ve Türkçe çevirileri), *Nüşa Dergisi*, 29, 17-28.

